

Innvandrere og ulykker

Kunnskap om skadetyper og skadeomfang
blant personer med innvandrerbakgrunn

Innvandrere og ulykker

Kunnskap om skadetyper og skadeomfang blant personer med innvandrerbakgrunn

Terje Assum
Susanne Nordbakke

Transportøkonomisk institutt (TØI) har opphavsrett til hele rapporten og dens enkelte deler. Innholdet kan brukes som underlagsmateriale. Når rapporten siteres eller omtales, skal TØI oppgis som kilde med navn og rapportnummer. Rapporten kan ikke endres. Ved eventuell annen bruk må forhåndssamtykke fra TØI innhentes. For øvrig gjelder [åndsverklovens](#) bestemmelser.

Tittel: Innvandrere og ulykker. Kunnskap om skadetyper og skadeomfang blant personer med innvandrerbakgrunn

Forfattere: Terje Assum
Susanne Nordbakke

Dato: 02.2013

TØI rapport: 1255/2013

Sider 46

ISBN Elektronisk: 978-82-480-1417-1

ISSN 0808-1190

Finansieringskilde: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

Prosjekt: 3870 - Kartlegging av kunnskap om skadetyper og skadeomfang

Prosjektleder: Terje Assum

Kvalitetsansvarlig: Torkel Bjørnskau

Emneord: Database
forskning
innvandrere
skade
ulykke

Title: Accident proneness among immigrants in Norway

Author(s): Terje Assum
Susanne Nordbakke

Date: 02.2013

TØI report: 1255/2013

Pages 46

ISBN Electronic: 978-82-480-1417-1

ISSN 0808-1190

Financed by: The Directorate of Integration and Diversity (IMDi)

Project: 3870

Project manager: Terje Assum

Quality manager: Torkel Bjørnskau

Key words: Accident
data base
immigrant
Injury
research

Sammendrag:

Rapporten gir en oversikt over statistikk, registre, databaser, litteratur, forskning og annen informasjon om ulykker og innvandrere. De fleste registre over ulykker inneholder personidentifikasjon, og det er derfor mulig å koble disse med Folkeregisteret for å få fram data om innvandrerbakgrunn i ulykkesstatistikk. Det som finnes av informasjon, tyder på at innvandrere har høyere ulykkesrisiko enn befolkningen ellers.

Summary:

This report provides an overview of statistics, registers, data bases, literature, research and other information concerning the incidence of various types of accidents among immigrants in Norway. Most accident data bases contain personal identification, which can be used to retrieve data concerning immigrant status from the National Population Register.

Language of report: Norwegian

Rapporten utgis kun i elektronisk utgave.

This report is available only in electronic version.

Transportøkonomisk Institutt
Gaustadalleen 21, 0349 Oslo
Telefon 22 57 38 00 - www.toi.no

Institute of Transport Economics
Gaustadalleen 21, 0349 Oslo, Norway
Telefon 22 57 38 00 - www.toi.no

Forord

I denne rapporten beskrives resultatene fra oppdraget *"Kartlegging av kunnskap om skadetyper og skadeomfang blant personer med innvandrerbakgrunn og tiltak i ulike etater/ sektorer"*. Prosjektet har i hovedsak bestått av kartlegging og gjennomgang av eksisterende materiale, samt undersøkelser av hvilke muligheter som finnes for å lage mer utfyllende statistikk om innvandrere og ulykker.

Ved Transportøkonomisk institutt har Terje Assum vært prosjektleder. Han har redigert rapporten og skrevet kapitlene om veitrafikkulykker og arbeidsulykker, samt innledning og konklusjoner. Susanne Nordbakke har skrevet kapitlene om hjem-, fritids- og skoleulykker. Hun har også funnet fram til og intervjuet en rekke personer om registre og forebyggende arbeid. Bibliotekar Ulla Nørgaard Oulie har utført en stor del av litteratursøket. Torkel Bjørnskau har vært ansvarlig for kvalitetssikring.

Prosjektet er finansiert av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet – IMDi. Kontaktpersoner hos IMDi har vært Hanne Marie Myrvold og Bente Vindedal.

En stor takk rettes til de 20 nøkkelpersonene som har gitt opplysninger om arbeidet med innvandrere og ulykker i etater og organisasjoner.

Oslo, 25. februar 2013
Transportøkonomisk institutt

Lasse Fridstrøm
instituttssjef

Marika Kolbenstvedt
avdelingsleder

Innhold

Sammendrag

1	Bakgrunn og formål	1
1.1	Bakgrunn	1
1.2	Formål.....	1
1.3	Problemstilling.....	1
1.4	Begreper og definisjoner	2
1.5	Metode og gjennomføring	3
1.6	Rapportens struktur	6
2	Ulykker, død og skader i Norge –statistikk og registre	7
2.1	Dødsårsaksstatistikk.....	7
2.2	Personskaderegisteret	8
2.3	CONOR – data fra regionale helseundersøkelser.....	9
2.4	Registre hos Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	9
2.5	Skole- og barnehageulykker	10
2.6	Veitrafikkulykker – statistikk og registre.....	10
2.7	Arbeidsulykker – statistikk og registre	11
2.8	Drukning - Norsk Folkehjelps drukningsstatistikk	12
2.9	Ulykkesstatistikk og registre – oppsummering	13
3	Kunnskap om og forebygging av ulykker blant innvandrere	14
3.1	Barneulykker og barnesikkerhet.....	14
3.2	Veitrafikkulykker	17
3.3	Arbeidsulykker.....	18
3.4	Boligbrann.....	20
3.5	Drukning	23
3.6	Kunnskap om ulykker og ulykkesforebyggende arbeid i offentlig forvaltning generelt	25
3.7	Kunnskap og forebygging - oppsummering	28
4	Oppsummering og konklusjon	30
4.1	Hovedbildet av innvandreres ulykker og skader.....	30
4.2	Faktorer som bidrar til ulykker og skader blant innvandrere	31
4.3	Konklusjon.....	32
	Litteratur og referanser	34
	Vedlegg	38
1.	Litteratur- og dokument søk.....	38
2.	Personer som har gitt informasjon	46

Sammendrag:

Innvandrere og ulykker

Kunnskap om skadetyper og skadeomfang blant personer med innvandrerbakgrunn

TØI rapport 1255/2013
Forfattere: Terje Assum og Susanne Nordbakke
Oslo 2013, 46 sider

Personer med innvandrerbakgrunn har høyere risiko for ulykker og skader enn befolkningen ellers, viser en gjennomgang av eksisterende kunnskap. Det mangler informasjon om dette for flere typer ulykker, og de fleste registre over ulykker og skader inneholder ikke data om innvandrerbakgrunn. Det finnes noen forebyggende tiltak mot ulykker og skader blant innvandrere, f.eks informasjon om barnesikkerhet og brann på flere språk og opplæring i svømming for innvandrere. Det er likevel et åpent spørsmål om de eksisterende tiltakene er tilstrekkelige til å redusere den høyere ulykkesrisikoen blant innvandrere. Bedre informasjon om innvandrere og ulykker kan skaffes ved å koble registre over ulykker med Folkeregisteret, slik at ulykker og skader blant innvandrere kan sammenlignes med ulykker og skader blant befolkningen ellers.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet – IMDi – har gitt TØI oppdraget ”Kartlegging av kunnskap om skadetyper og skadeomfang blant personer med innvandrerbakgrunn og tiltak i ulike etater/ sektorer”. Formålet med prosjektet er å få en oversikt over kunnskap i ulike etater / sektorer om i hvilken grad personer med innvandrerbakgrunn er innblandet i ulykker som medfører personskade. Videre skal resultatene danne utgangspunkt for videre arbeid med beskrivelse av skadebildet i Norge, og gi innspill til arbeidet med skadeforebygging.

Prosjektet har vært gjennomført ved hjelp av litteratur- og dokumentsøk, samt samtaler med 20 nøkkelpersoner. Prosjektet viser at de viktigste registre og statistikker over ulykker og skader i Norge ikke inneholder data om innvandrerbakgrunn. Dette gjelder Dødsårsaksregisteret, Norsk pasientregister, statistikk for veitrafikkulykker, og statistikk for arbeidsskadedødsfall, samt flere mindre registre. De fleste registrene inneholder imidlertid personidentifikasjon, og det er derfor i prinsippet mulig å koble disse registrene mot Folkeregisteret som inneholder data om fødeland. I praksis kan det imidlertid være en omstendelig og tidkrevende prosess å søke om tillatelse til og gjennomføre slik kobling.

Det finnes noen studier og annen litteratur om ulykker og skader blant innvandrere i Norge, til dels gjennomført ved slik kobling som er nevnt ovenfor. Generelt sett viser litteraturen at innvandrere har høyere risiko for ulykker og skader enn befolkningen ellers. Som eksempler kan nevnes at innvandrere fra Midt-Østen og Afrika med norsk førerkort har dobbelt så høy risiko for å bli innblandet i trafikkulykker med personskade som bilførere født i Norge. Utenlandske arbeidstakere har 2,25 arbeidsskadedødsfall per 100 000 sysselsatte, mens norske arbeidstakere har 1,78. For andre typer ulykker er det vanskeligere å kvantifisere forskjellene.

Flere etater og organisasjoner arbeider med forebygging av ulykker og skader blant innvandrere, f.eks ved hjelp av brosjyrer om brannsikring, veileder om

ulykkesforebygging, svømmekurs for innvandrere – både barn og voksne. Det kan imidlertid stilles spørsmål om dette er tilstrekkelig for å redusere risikoen blant innvandrere.

Prosjektets problemstilling er delt opp i sju spørsmål. Disse spørsmålene er besvart nedenfor:

1. *Hva finnes av forskning og litteratur om innvandrere, ulykker og skader?*

Det finnes noe forskning og litteratur om innvandrere og ulykker, men lite i forhold til omfanget av ulykkesforskning og -litteratur generelt. Informasjonen om innvandrere og ulykker er fragmentert, og dermed krevende å få oversikt over.

2. *Hvilke registre, data og annen informasjon om innvandrere, ulykker og skader har de 13 etater/organisasjoner som er medspillere i Nasjonal handlingsplan?*

Blant de 13 etatene som er involvert i ”Nasjonal strategi – Ulykker i Norge” har Helsedirektoratet / Folkehelseinstituttet ansvar for Personskaderegisteret som en del av Norsk pasientregister. Personskaderegisteret er imidlertid under oppbygging. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap registrerer branner, uhell med fyrverkeri og elulykker med personskaade. Statens vegvesen har et register over veitrafikkulykker basert på ulykker meldt til politiet. Arbeidstilsynet registrerer innmeldte arbeidsulykker, men publiserer for tida bare statistikk for arbeidsskadedødsfall. Det pågående prosjektet ”Skadebildet i Norge” kan gi mer kunnskap om innvandrere og skader som følge av ulykker.

3. *Er det andre etater/organisasjoner som kan ha relevante data?*

I tillegg til de 13 etatene har Statistisk sentralbyrå Dødsårsaksregisteret og register for veitrafikkulykker, og Norsk Folkehjelp registrerer drukningsulykker. De fleste ulykkesregistrene, uansett hvilken etat som har ansvar for dem, inneholder ikke data om innvandringsbakgrunn eller publiserer ikke statistikk om dette. De fleste registrene inneholder imidlertid personidentifikasjon. Dette gjør det mulig å koble dem med Folkeregisteret, og dermed få data om innvandringsbakgrunn. Slik kobling krever imidlertid søknader som kan være så omstendelige og tidkrevende at dette blir en hindring for god informasjon om ulykker og skader blant folk med innvandrerbakgrunn sammenlignet med befolkningen ellers.

4. *Hvordan ser hovedbildet ut når det gjelder innvandreres innblanding i ulykker og skader – omfang og typer ulykker samt risiko sammenlignet med øvrig befolkning?*

Hovedbildet er at personer med innvandrerbakgrunn har høyere risiko for ulykker og skader enn befolkningen ellers, selv om det mangler dokumentasjon for flere typer ulykker. Det finnes imidlertid lite innsikt i forskjeller i ulykkesrisiko mellom innvandrere fra ulike land og regioner i verden.

5. *Hvordan arbeider de aktuelle etatene i dag med forebygging av ulykker blant personer med innvandrerbakgrunn?*

Det forebyggende arbeidet mot ulykker blant innvandrere er fragmentert. Det arbeides med forebygging av ulykker og skader blant innvandrere i noen sektorer, bl a med barneulykker, brann og drukning. En del av dette arbeidet utføres av frivillige organisasjoner. For veitrafikkulykker og arbeidsulykker er det stort sett bare funnet forslag til tiltak.

Den nasjonale strategien og oppfølgingen av denne ser ut til å ha ført til større fokus på ulykker blant innvandrere, f eks kan prosjektet ”Skadebildet i Norge” gi bedre kunnskap om behovet for forebygging av ulykker blant innvandrere. En veileder for lokal skadeforebygging, som utarbeides nå, tar ikke opp innvandreres ulykkesrisiko spesielt.

Det er et åpent spørsmål om det arbeidet og de tiltak som hittil er satt i verk, er tilstrekkelig til å redusere ulykker og skader blant innvandrere til samme nivå som befolkningen ellers.

6. *Gir foreliggende data innsikt i faktorer kan som bidrar til et ”annet skadebilde” – og gi ideer til forebyggende tiltak?*

Prosjektet har ikke kunnet gå grundig gjennom faktorer som kan bidra til høyere ulykkesrisiko blant innvandrere, men den gjennomgåtte litteraturen viser likevel eksempler på slike faktorer, som manglende forståelse av norsk språk, mangel på kunnskap om risiko og sikkerhetstiltak, manglende ferdigheter, hyppigere opphold i områder med risiko for skade og hyppigere bruk av produkter som medfører risiko for skader. Både kulturelle og økonomiske faktorer kan ligge bak dette. Informasjon, opplæring og økonomiske støtteordninger kan være mulige tiltak for å motvirke slike faktorer.

7. *Hvilke er de viktigste kunnskapsmanglene og hvordan kan disse manglene eventuelt dekkes?*

Den viktigste kunnskapsmangelen er at registre og statistikk over ulykker og skader ikke inneholder eller ikke publiserer tall for ulykker og skader blant innvandrere sammenlignet med befolkningen ellers. Dette kan imidlertid løses ved kobling av ulykkesregistre og Folkeregisteret eller ved å ta i bruk data om innvandrerbakgrunn som allerede registreres, slik Folkehelseinstituttet har fått tillatelse til.

Mer detaljert kunnskap er nødvendig både om hvilke ulykkestyper innvandrere utsettes for, og hvilke grupper av innvandrere som har spesielt høy risiko. Dernest er det behov for spesialstudier som kan klarlegge hvilke faktorer som bidrar til høyere ulykkesrisiko blant innvandrere, og mulige tiltak for å motvirke denne risikoen. Tiltak bør utprøves og evalueres i liten skala før de settes i verk i full skala i hele landet.

1 Bakgrunn og formål

1.1 Bakgrunn

Kunnskap om innvandreres ulykker og skader er mangelfull, spredt og uoversiktlig. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har gitt TØI i oppdrag å lage en oversikt over hva som finnes av informasjon om ulykker og skader blant personer med innvandrerbakgrunn i Norge, hva som mangler av slik informasjon og hva som kan gjøres for å skaffe mer og bedre informasjon om dette temaet. Bakgrunnen for oppdraget er den nasjonale strategiplanen ”Ulykker i Norge. Nasjonal strategi for forebygging av ulykker som medfører personskaade 2009-2014” (Departementene 2009), som 11 departementer er med i. En arbeidsgruppe ledet av Helsedirektoratet med 10 direktorater følger opp arbeidet med denne nasjonale strategien.

”Det framgår av denne planen at personer med innvandrerbakgrunn kan ha et annet skadebilde enn den øvrige befolkningen” (IMDi, november 2012). Det kan altså være grunn til å anta at det er forskjeller mellom innvandrere og den øvrige befolkningen med hensyn til hvor ofte og hva slags ulykker de er innblandet i og hva slags skader de er utsatt for.

1.2 Formål

Hovedformålet med prosjektet er ifølge utlysningsteksten:

”Få en oversikt over kunnskap i ulike etater / sektorer om personer med innvandrerbakgrunn og ulykker som medfører personskaade”. Videre skal resultatene ” ...danne utgangspunkt for videre arbeid med beskrivelse av skadebildet i Norge, og gi innspill til arbeidet med skadeforebygging.”

1.3 Problemstilling

Problemstillingen er altså å gi en oversikt over kunnskap i Norge og i ulike etater og sektorer om innvandreres utsatthet for ulykker som medfører personskaade og hva som kan gjøres for å skaffe mer og bedre informasjon der eksisterende kunnskap er mangelfull. Denne problemstillingen kan deles opp i følgende spørsmål:

1. Hva finnes av forskning og litteratur om innvandrere, ulykker og skader?
2. Hvilke registre, data og annen informasjon om innvandrere, ulykker og skader har de 11 departementene som er medspillere i Nasjonal strategi? (Departementene 2009)
3. Er det andre etater/organisasjoner som kan ha relevante data?
4. Hvordan ser hovedbildet ut når det gjelder innvandreres innblanding i ulykker og skader – omfang og typer ulykker samt risiko sammenlignet med øvrig befolkning?

5. Hvordan arbeider de aktuelle etatene i dag med forebygging av ulykker blant personer med innvandrerbakgrunn?
6. Gir foreliggende data innsikt i faktorer som kan bidra til et ”annet skadebilde” – og gi ideer til forebyggende tiltak?
7. Hvilke er de viktigste kunnskapsmanglene og hvordan kan disse manglene eventuelt dekkes?

1.4 Begreper og definisjoner

1.4.1 Innvandrere og personer med innvandrerbakgrunn

I utlysningen fra IMDi brukes begrepet ”personer med innvandrerbakgrunn”. Ifølge IMDi (2012, s.12) er innvandrere ”Personer født i utlandet med to utenlandsfødte foreldre”. I tillegg til innvandrerne regnes også ”Personer født i Norge med to innvandrerforeldre” (IMDi 2012, s. 13) å ha innvandrerbakgrunn. ”Ved inngangen til 2012 var det 547000 innvandrere og 108400 norskefødte med innvandrerforeldre i Norge, til sammen 655000 personer.” (IMDi 2012, s. 14). ”For å komme med i statistikken over personer som har innvandret til Norge, skal flyttingen være registrert i Det sentrale folkeregister. Flytting fra ... utlandet skal meldes dersom personen <har til hensikt> at oppholdet skal være minst seks måneder” (IMDi 2012, s. 12).

I denne rapporten brukes begrepet ”personer med innvandrerbakgrunn” ifølge definisjonene ovenfor, men for enkelhets skyld brukes også betegnelsen ”innvandrer”. Siden denne rapporten først og fremst er basert litteratur og andre skriftlige og muntlige kilder, må den likevel følge de begreper og definisjoner som er brukt i kildene.

”Papirløse” eller ”udokumenterte” innvandrere er innvandrere som ikke har fått oppholdstillatelse i Norge, men som likevel oppholder seg her i lengre tid. Hjelde (2010; s. 11) anslår at det var vel 18 000 ulovlige innvandrere i Norge i 2006. Disse vil bare bli omtalt i rapporten dersom de er spesifikt omtalt i kildene.

1.4.2 Ulykker og skader

En ulykke er en plutselig, ikke-intendert og uforutsett hendelse som resulterer i skade på person eller eiendom. I denne sammenhengen er det ulykker som fører til personskader, som er relevante. Personskade blir ofte avgrenset til skader som behandles i helsevesenet. ”Omkring 1800 mennesker dør hvert år som følge av ulykke, og omkring en halv million blir behandlet av lege” (Departementene 2009, forord).

I Nasjonal strategi – Ulykker i Norge (Departementene 2009, s. 25) er ulykker inndelt etter sektorenes ansvar, i alt i 13 sektorer, se tabell 1.

Kategoriene er ikke gjensidig utelukkende. Det er derfor vanskelig å være helt klar i bruken av ulykkesinndeling. En bussjåfør som blir drept i en ulykke hvor bussen brenner, kan f eks være både en veitrafikkulykke og en arbeidsulykke. I denne rapporten som bygger på foreliggende materiale, må de inndelinger og definisjoner som brukes i tilgjengelig statistikk, ulykkesregistre og spesialundersøkelser i hovedsak følges. Se også Tabell 3, avsnitt 2.1.

Tabell 1. Sektor og ansvarlig departementer*.

Sektor	Ansvarlig departement
Vegtrafikkulykker	Samferdselsdepartementet
Arbeidsulykker	Arbeidsdepartementet
Sjøfartsulykker i næring	Nærings- og handelsdepartementet
Landbruksulykker	Landbruks- og mat-departementet
Forbrukerproduktulykker	Justis- og beredskaps-departementet
	Miljøverndepartementet
Forbrukertjenesteulykker	Justis- og beredskapsdepartementet
Kjemikalier og forgiftningsulykker	Miljøverndepartementet
Brannulykker	Justis- og beredskapsdepartementet
Hjemmeulykker	Helse- og omsorgsdepartementet
Fritidsbåtsulykker	Nærings- og handelsdepartementet
Barnehageulykker/skoleulykker/universitets-og høgskoleulykker	Kunnskapsdepartementet
Idrettsulykker	Kultur- og kirke departementet
Ulykker som medfører personskade i helsetjensten	Helse- og omsorgsdepartementet

* I tillegg var også Barne- og likestillingsdepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet med i Nasjonal strategi.

1.5 Metode og gjennomføring

Når formålet er å skaffe oversikt over eksisterende kunnskap, blir de viktigste metodene i prosjektet å kartlegge denne kunnskapen gjennom:

- Litteratur- og dokumentsøk,
- Litteratur- og dokumentgjennomgang,
- Intervjuer med nøkkelpersoner,

1.5.1 Litteratur- og dokumentsøk

Litteratursøket er foretatt i tidsrommet 03.12.2012 - 06.02.2013 i store søkemotorer som Google og Google Scholar, og i mindre, bibliografiske databaser som Nasjonalbibliotekets NB-Biblioteksøk og Bibsys. Det er også foretatt litteratursøk på internettsider hvor man forventer å finne informasjon eller litteratur innen forskningsområdet. I alt er det søkt i 39 søkesteder som er listet i Vedlegg 1.

Søkingen var bredt anlagt med søk på alle typer ulykker og skader. I Google Scholar er følgende søkeord brukt:

- Innvandrere ulykker
- Innvandrere arbeidsulykker
- Innvandrerbakgrunn ulykker
- Forbrukerprodukt ulykker
- Sjøfartsulykker innvandrere.

I Google er følgende søkeord brukt:

- Innvandrere ulykker
- Innvandrere arbeidsulykker Norge
- Forbrukerprodukt + ulykker

- Hjemmeulykker + statistikk
- Hjemmeulykker + Norge
- Fritidsulykker + statistikk
- Personskade + statistikk
- Idrettsulykker
- Sport + Accident + Norway
- Occurrence of accident in an defined population
- Arbeidsulykker + Norge
- Barnehageulykker
- Fallulykker

I tillegg er en del dokumenter fremskaffet ved gjennomgang av litteraturlister i publikasjoner som ble funnet. Noe dokumentasjon er også kommet fram i forbindelse med samtaler med representanter for de ulike etatene som er nevnt i avsnitt 1.5.3.

1.5.2 Litteratur- og dokumentgjennomgang

Den litteraturen, de dokumenter og kilder som er funnet ved søkingen, er gjennomgått for å finne ut hva som finnes av kunnskap om innvandrere, ulykker og skader og for å finne ut hva som mangler av slik kunnskap. Det sistnevnte er gjort ved å gjennomgå dokumentasjon av ulykker der innvandrere eller begreper som kan knyttes til innvandrere ikke er brukt eller nevnt.

1.5.3 Kontakt med etater og organisasjoner

På bakgrunn av Nasjonal strategi – Ulykker i Norge (Departementene 2009) samt litteratur- og dokumentgjennomgang er det tatt kontakt med etater og organisasjoner som arbeider med ulykkesregistrering eller ulykkesforebygging.

I alt ble det tatt kontakt 16 etater, institutter eller organisasjoner for å innhente opplysninger om deres arbeid med ulykkesregistrering og/eller ulykkesforebyggende arbeid, se tabell 2. Liste over de 20 representantene for disse etatene og organisasjonene er vist i Vedlegg 2.

I tabell 2 har vi angitt hvilken/hvilke ulykkestyper ("type ulykke") som vi forventet å få informasjon om fra de ulike offentlige etatene og frivillige organisasjonene.

Ansvarsområde for de offentlige etater sammenfaller med det som er gjengitt i Nasjonal strategi (Departementene 2009, se også tabell 1).

For veitrafikkulykker er ingen etater eller organisasjoner kontaktet, fordi TØI allerede har god kunnskap om veitrafikkulykker. I tillegg ga litteratur- og dokumentetsøket så mye informasjon om arbeidsulykker at vi vurderte det som unødvendig å ta nærmere kontakt om denne ulykkestypen.

Tabell 2. Kontaktede etater og organisasjoner etter type ulykke og type informasjon innhentet.

Etat/institutt/ Organisasjon	Type ulykke	Type informasjon innhentet		
		Arbeid i offentlig forvaltning	Register	Oppfølgingsspørsmål tiltak/prosjekt
Hesledirektoratet	Hjemmeulykker/ulykker som medfører personskaade i helsetjenesten	x		
Folkehelseinstituttet	Alle typer ulykker	x	x	x
Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap	Brannulykker + evt. andre	x	x	
Justis- og beredskapsdepartementet	Brannulykker/forbrukertjenesteulykker	x		
Norsk Brannvernforening	Brannulykker			x
Oslo Universitetssykehus, Ullevål	Brann- og skåldeskader blant barn			x
Mattilsynet	Kjemikalie og forgiftningsulykker	x	x	
Klima- og forurensingsdirektoratet	Kjemikalie og forgiftningsulykker	x		
Forbrukerrådet	Forbrukerproduktulykker/forbrukertjenesteulykker	x	x	
Helse- og omsorgsdepartementet	Hjemmeulykker/ulykker som medfører personskaade	x		
Utdanningsdirektoratet	Barnehageulykker/skoleulykker/Universitets- og høgskoleulykker	x	x	
Norges svømmeforbund	Drukningulykker			x
Norsk Folkehjelp	Drukningulykker		x	
Kulturdepartementet	Idrettsulykker	x		
Statistisk sentralbyrå	Alle typer ulykker		x	

Samtalene med representantene for offentlig forvaltning inneholdt et eller flere av følgende spørsmål.

- 1) Om og eventuelt hvordan etaten eller organisasjonen arbeider med innvandrere i oppfølging av den nasjonale strategien for forebygging av ulykker (Jfr. "Arbeid i offentlig forvaltning" i tabell 2).
- 2) Om konkret oppfølging av den nasjonale strategien for forebygging av ulykker og/eller om generelt arbeid med forebygging av skader og ulykker blant innvandrere innen relevant ansvarsområde (Jfr. "Arbeid i offentlig forvaltning" i tabell 2).
- 3) Om etaten eller organisasjonen har registre som kan belyse skader og ulykker generelt og i hvilken grad disse omfatter opplysninger om skader og ulykker blant innvandrere (Jfr. "Register" i tabell 2).

I etater og organisasjoner som arbeider forholdsvis lite med ulykker og ulykkesforbygging, er skillet mellom registrering, generell kunnskap og forebyggende

arbeid lite tydelig. Disse tre forholdene går derfor også litt over i hverandre noen steder i rapporten.

Det ble også tatt kontakt med enkelte frivillige organisasjoner, sykehus og forskningsinstitutter (Folkehelseinstituttet). Dette fordi litteraturgjennomgangen viste at disse arbeider med ulykkesregistrering og/eller ulykkesforebyggende tiltak blant innvandrere. Dessuten hadde vi behov for mer utfyllende informasjon om deres register (jfr. ”Register”, i tabell 2) og/eller deres forebyggende arbeid (”Oppfølgende spørsmål – tiltak/prosjekt” i tabell 2). I noen tilfeller ble vi også henvist til disse av offentlige etater.

For å få kontakt med personer som kunne gi opplysninger om eventuell ulykkesregistrering og/eller ulykkesforebyggende arbeid i en gitt offentlig etat, ringte vi først til sentralbordet som ledet oss videre. Vi valgte å vektlegge ulykker generelt i stedet for ulykker blant innvandrere i vår henvendelse til sentralbordene ettersom det var liten grunn til å tro at etatene har personer som arbeider spesifikt med ulykkesforebygging blant innvandrere. I noen tilfeller var det vanskelig å finne fram til de riktige personene, enten fordi etaten ikke har en egen person som arbeider med slike spørsmål eller fordi ansvaret for ulike typer ulykker er fordelt på flere personer. I noen tilfeller ble det sendt henvendelser internt i etat om det var andre som kunne besvare våre spørsmål og vi kunne få en kontaktperson flere uker etter vår opprinnelige henvendelse. Vi forsøkte også å sende en generell henvendelse med svarfrist til en etat, men denne fikk vi aldri svar fra. I alle andre tilfeller opplevde vi tett oppfølging både fra sentralbordet og fra ansatte i etatene med å finne fram til ”riktige” kontaktpersoner. Til tross for en litt utfordrende prosess, er vårt inntrykk at de vi til slutt snakket med hadde et godt grunnlag for å besvare våre spørsmål på vegne av sin etat.

Det var enklere å finne frem til riktige kontaktperson i de frivillige organisasjonene, Oslo universitetssykehus eller Folkehelseinstituttet enten fordi vi allerede hadde navnet på personen vi ønsket kontakt med eller fordi dette er institusjoner som har konkrete prosjekter eller tiltak som omhandler ulykkesforebygging blant innvandrere.

I de fleste tilfeller der vi har benyttet informasjon fra kontaktpersonene, har vi sendt forespørsel om godkjenning av tekst som skal inn i rapporten. Bare i svært få tilfeller, der informasjonen var begrenset og tydelig, ble ikke teksten sendt til gjennomlesning.

1.6 Rapportens struktur

Kapittel 1 beskriver prosjektets bakgrunn, formål og problemstilling, definisjoner og begreper, metode og gjennomføring av kunnskapsinnhenting.

Kapittel 2 inneholder oversikt over registre og statistikk over ulykker og skader i Norge og i hvilken grad disse inneholder opplysninger om innvandrere eller kan kobles mot slike opplysninger. Kapittel 2 svarer på spørsmål 2 og 3 i problemstillingen.

Kapittel 3 inneholder oversikt over forskning, litteratur, og annen kunnskap om ulykker blant innvandrere i Norge generelt, kunnskapene i ulike sektorer i samfunnet, samt oversikt over ulykkesforebyggende arbeid og tiltak mot ulykker og skader blant innvandrere. Kapittel 3 svarer på spørsmål 1 og 5 i problemstillingen.

I kapittel 4 oppsummeres resultatene, og konklusjonene på prosjektet presenteres. Kapittel 4 svarer på spørsmål 4, 6 og 7 i problemstillingen.

2 Ulykker, død og skader i Norge – statistikk og registre

En grunnleggende del av kunnskap om ulykker og skader finnes i statistikk og registre over dette. For at statistikk og registre skal gi kunnskap om ulykker og skader *blant personer med innvandrerbakgrunn*, må statistikken og registrene inneholde data som kan brukes til å skille innvandrere fra befolkningen ellers. Dette kapittelet svarer på spørsmålene 2 og 3 i avsnitt 1.3 Problemstilling. Spørsmålene om statistikk og registre besvares før spørsmål 1 om forskning og litteratur, fordi svært mye av den forskningen og litteraturen som finnes om skader blant innvandrere er basert på statistikk og registre.

Statistikk og registre kan inneholde data om alle ulykker og død eller skade som følge av ulykkene, eller avgrensede typer av ulykker som veitrafikkulykker eller arbeidsulykker. Statistikk og registre kan bruke forskjellige definisjoner og tellemåter, og de kan derfor gi forskjellig resultat selv om de omhandler samme typer ulykker og skader.

2.1 Dødsårsaksstatistikk

Ifølge Statistisk sentralbyrås dødsårsaksstatistikk (SSB 2013) døde 1890 personer av ulykker i Norge i 2011, herav 1 026 menn og 864 kvinner. Dødsfall på grunn av ulykker utgjorde 4,6 prosent av alle dødsfall i 2011. Som nevnt i avsnitt 1.4.2 kan ulykker inndeles på flere måter. Tabell 3 nedenfor viser dødsfall etter ulykkestype, inndelt slik det gjøres i dødsårsaksstatistikken.

Den ulykkestypen som skaper flest dødsfall er ”andre”, dernest fall. Dødsårsaksstatistikken slik den er tilgjengelig på Statistisk sentralbyrås hjemmesider, kan inndeles etter dreptes kjønn og alder samt etter år, men ikke etter status som innvanderer eller ikke. Statistikken omfatter alle som er døde i tidsrommet, og som var registrert som bosatt i Norge, ifølge Det sentrale folkeregister, uansett om dødsfallet fant sted innenfor eller utenfor landets grenser. Statistisk sentralbyrå opplyser at det er mulig å koble dødsårsaksdata med data om innvandring, og dermed vise dødsfall som følge av ulykker for innvandrere og befolkningen ellers (Aamodt 2013). Dødsfall blant utenlandske arbeidere som ikke er registrert som bosatt i Norge, vil altså ikke komme med i dødsårsaksstatistikken.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (Dsb) publiserer også statistikk over døde ved ulykker, men denne statistikken er mindre omfattende enn SSBs dødsårsaksstatistikk (Bjerkseth 2012). Det synes derfor hensiktsmessig å bruke bare SSBs statistikk.

Det finnes ingen tilsvarende samlet oversikt over *skader* som følge av ulykker. Antall skader er mye større enn antall drepte, og de fleste skadestatistikker, f eks SSBs Veitrafikkulykker, er ufullstendige når det gjelder skader, fordi mange skader ikke blir

rapportert. Det er mulig at Personskadetregisteret kan gi bedre oversikt over skader som følge av ulykker når dette registeret blir mer fullstendig.

Tabell 3. Dødsfall på grunn av ulykke etter ulykkestype, Norge, 2011.

Ulykkestype	Antall dødsfall
Trafikkulykke, off. vei	164
Transportulykke privat eller uoppgitt vei	23
Luffart	8
Sjøtransport unntatt drukning	4
Sjøtransport med drukning	26
Drukning, ikke sjøtransport	55
Fall	420
Skytevåpen	2
Kvelning, ikke drukning	47
Elektrisk kraft	2
Brann	36
Giftige dyr og planter	0
Naturkrefter	35
Forgiftning	294
Andre	736
Senfølge av ulykke	38
I alt	1890

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Dødsårsaksstatistikk, 2013

Folkehelseinstituttet har en statistikkbank for kommunehelse (FHI, 2013) som viser antall skader som følge av ulykker. I denne statistikkdatabanken var det for hele landet registrert 13,2 personskader per 1000 innbyggere per år for perioden 2009-2011. Denne statistikkbanken inneholder ikke opplysninger om innvandrerbakgrunn, Dessuten ser informasjonen ut til å være summarisk, dvs. at den ikke inneholder opplysninger om enkeltindivider. Hvis dette er riktig, er det ikke mulig å koble denne statistikkbanken med Folkeregisteret for å få fram opplysninger om innvandrerbakgrunn.

2.2 Personskaderegisteret

I 2008 startet arbeidet med å registrere personskader i Norsk pasientregister (Norsk pasientregister, 2013). Alle personer som har fått behandling på sykehus, poliklinikk eller hos avtalespesialister ("Spesialhelsetjenesten") blir registrert i Norsk pasientregister. Personskaderegisteret, som er en del av Norsk pasientregister, inneholder blant annet opplysninger om følgende:

- Aktivitet på skadetidspunkt
- Alvorlighetsgrad
- Kontaktårsak
- Skademekanisme
- Skadested

- Skadetidspunkt
- Arbeidsgivers bransje

Disse dataene er personidentifiserbare (dvs. kryptert fødselsnummer), og de gir derfor mulighet for koblinger opp mot andre registre, blant annet Det sentrale folkeregisteret. Dermed er det mulig til å koble på opplysninger om opprinnelsesland og foreldres opprinnelsesland, f eks for barn som har vært utsatt for skade eller ulykke (Norsk Pasientregister, Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet).

Personskaderegisteret er ennå ikke komplett (Aronsen og Urfjell, 2011). Det vil trolig bli et av de viktigste registrene når det er ferdig utviklet ettersom det inneholder opplysninger om alle typer skader og ulykker.

2.3 CONOR – data fra regionale helseundersøkelser.

CONOR er betegnelsen på en samling helsedata og blodprøver fra flere norske helseundersøkelser, og er et samarbeid mellom Folkehelseinstituttet og universitetene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø. Utvalget til disse undersøkelsene blir trukket tilfeldig og det blir sendt ut spørreskjema

Undersøkelsene inneholder opplysninger om skader. De fleste undersøkelsene er personidentifiserbare, og det er dermed mulig å koble dem til andre registre. Det er altså mulig å undersøke skader blant innvandrere ved kobling mellom CONOR og Folkeregisteret, men vi har ikke funnet noen studier som har benyttet disse dataene til et slikt formål (Folkehelseinstituttet – Conor 2013).

2.4 Registre hos Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

Det er tre registre hos Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (Dsb) som omfatter ulykker:

- **Norsk brannstatistikk:** Brannvesenet rapporterer alle sine hendelser inn til Dsb, mens politiet rapporterer inn til samme instans om brannårsak. Til sammen danner disse to registreringene brannstatistikken hos Dsb.
- **Uhell med fyrverkeri:** I dette registeret rapporteres alle uhell ved privat bruk av fyrverkeri i de tilfeller hvor bruk av fyrverkeri har forårsaket personskader, brannskader eller andre materielle skader. Det er i utgangspunkt kommunens brannvesen som skal rapportere etter kontakt med politi og helsevesen. Politi, sykehus, legevakt, leger og andre kan rapportere direkte her dersom det er avklart med brannvesenet
- **Elulykker med personskade:** I dette registeret rapporteres elulykker med personskade dvs. ulykker som resulterer i personskader som følge av strømgjennomgang eller lysbuer. Elulykker med personskader skal i hvert enkelt tilfelle meldes til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Alvorlige ulykker skal i tillegg meldes pr. telefon.

Disse registrene inneholder kun adresse og kommune hvor ulykkene skjer. Dette gjør det umulig å få opplysninger om de skadde eller drepte personene, f eks om de er innvandrere. Brannregisteret innehar også data om eier av bolig, men denne opplysningen kan ikke benyttes til å skaffe opplysninger om den/de personen(e) som

er skadet eller omkommet av brann (Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, 2013). Det er ønske i Dsb om å få koblet personopplysninger til sine registre, spesielt for brann, slik at det blir mulig å studere ulike risikogrupper. Det kan være mulig å gjøre dette ved hjelp av data fra Politiet.

I tillegg har Dsb register over personskader som følge av ulykker med transport av farlig gods, over ulykker i bedrifter som oppbevarer, behandler eller tilvirker brannfarlige eller eksplosive varer og statistikk over sprengningsuhell. Disse antas å omfatte så få personskader at vi har valgt å se bort fra disse registrene.

2.5 Skole- og barnehageulykker

Alle skoler har meldeplikt til NAV når en ulykke som medfører personskade forekommer på en skole. Hva som defineres som skade kan variere, og det kan derfor både være underrapportering og overrapportering på enkelte skoler. Ved skade blir et skjema fra NAV fylt ut, inkludert fullt navn (NAV 2013). Alle innrapporteringene blir samlet sentralt i fylkeskommunene. Det finnes imidlertid ikke et nasjonalt register for skoleulykker (Utdanningsdirektoratet 2013).

Utdanningsdirektoratet utreder et system som skal gi oversikt over hvordan kommunene identifiserer og følger opp hendelser og ulykker med personskade i barnehager. Dette vil ikke gi opplysninger på individnivå, og vil dermed ikke kunne brukes for å studere skader som følge av ulykker blant personer med innvandrerbakgrunn (Utdanningsdirektoratet 2013).

2.6 Veitrafikkulykker – statistikk og registre

Politiet registreres veitrafikkulykker med personskade som blir meldt inn til politiet. Denne registreringen er grunnlaget for Statistisk sentralbyrås register over veitrafikkulykker og for Statens vegvesens ”straks-register” over veitrafikkulykker. Disse registrene inneholder ikke data som kan brukes til å vise om innblandede eller skadde personer har innvandrerbakgrunn. Politiet registrerer de innblandede eller skadde personenes navn og personnummer. Dermed er det mulig å koble opplysningene i registeret over veitrafikkulykker med opplysninger om nasjonalitet, fødeland etc. i folkeregisteret, slik at det er mulig å skille mellom innvandrere og personer født i Norge. Dette er gjort i rapporten ”*Innvandrerens ulykkesrisiko og forhold til trafiksikkerhet*” (Nordbakke og Assum, 2008).

I tabeller som publiseres om veitrafikkulykker, skilles det ikke mellom innvandrere og den øvrige befolkningen. (SSB 2013a) I materialet som er tilgjengelig på Statistisk sentralbyrås hjemmesider, er personidentitet slettet, og det er ikke mulig for vanlige brukere av dette materialet å skille mellom innvandrere og befolkningen for øvrig.

Skader ved veitrafikkulykker meldt til forsikringsselskapene samles i TRAST-registeret til Forsikringsnæringens hovedhovedorganisasjon (Bjørnskau 2011, s. 15). Dette registeret inneholder ikke data som kan brukes til å skille mellom innvandrere og den øvrige befolkningen. Selve skademeldingen som sendes til forsikringsselskapene, inneholder imidlertid personidentifikasjon på innblandede og skadde personer, og det er derfor i prinsippet mulig å koble dette med opplysninger fra Folkeregisteret (Bjørnskau, 2013).

Personskader som følge av trafikkulykker blir også registrert av helsevesenet dersom de blir behandlet medisinsk, og de skal dermed komme inn i Personskaderegisteret i Norsk pasientregister (se avsnitt 2.2). Dette inneholder personidentifikasjon. I prinsippet vil det derfor være mulig å koble Personskaderegisteret med Folkeregisteret, og dermed få data om innvandrerstatus.

Statens vegvesen har siden 2005 gjennomført dybdeanalyser av alle dødsulykker i vegtrafikken. Alle data fra granskingsrapportene blir lagt inn i en egen database. Statens vegvesen publiserer årlig en nasjonal rapport fra dette materialet, og det publiseres også regionale rapporter. Materialet blir også brukt til analyser av spesielle ulykkesfaktorer, f.eks. ulykker relatert til rus eller ulykker med tunge kjøretøy. Publikasjonene fra Statens vegvesen basert på dødsulykkesmaterialet inneholder ikke opplysninger om de drepte eller andre innblandede i dødsulykkene har innvandrerbakgrunn (Haldorsen, 2012). Dersom grunnlagsmaterialet inneholder personidentifikasjon, kan det være mulig å koble UAG-materialet mot data om innvandringsbakgrunn i Folkeregisteret, i hvert fall i prinsippet.

Standardkildene om veitrafikkulykker inneholder altså ikke opplysninger om innvandrerstatus, og det er dermed ikke mulig å skille mellom innvandrere og den øvrige befolkningen i statistikk fra disse kildene. Det viktigste grunnlagsmaterialet for veitrafikkulykker, Statistisk sentralbyrås register over veitrafikkulykker inneholder imidlertid personidentifikasjon, og det er derfor mulig å hente opplysninger om innvandrerbakgrunn ved å kople dette registeret mot opplysninger om innvandring i Folkeregisteret. Dette er gjort i en TØI-rapport som er beskrevet nedenfor (Nordbakke og Assum, 2008).

2.7 Arbeidsulykker – statistikk og registre

Årlig antall arbeidsskader anslås til 78 000 i perioden 1990-2004. Det innmeldes årlig cirka 25 000 skader til Arbeidstilsynet, men det antas at det er stor underrapportering (Arbeidstilsynet 2012). Arbeidstilsynet registrerer de innmeldte skadene i et virksomhets- og yrkesskaderegister (VYR).

Arbeidsgivere er pliktige til å varsle Arbeidstilsynet og nærmeste politimyndighet når det skjer en alvorlig ulykke. Dette gjelder dødsulykker og ulykker som har medført alvorlig personskade. *”Med ”alvorlig skade” menes enhver skade, fysisk eller psykisk, som medfører varig eller lengre tids arbeidsudyktighet”* (Arbeidstilsynet 2013). Arbeidstilsynet registrerer såkalte ”arbeidsskadedødsfall” i landbasert virksomhet, dvs. ikke i fiske, sjøfart, offshore virksomhet eller blant flygende personell (Arbeidstilsynet 2011; s. 4).

Meldingsblanketten skal inneholde fødselsnr, den skadedes fullstendige navn samt statsborgerskap. Dette betyr at det i statistikken kan skilles mellom arbeidstakere med norsk og utenlandsk statsborgerskap. I prinsippet er det også mulig å koble mot Folkeregisteret ved hjelp av fødselsnr, og derved skille mellom personer født i Norge og personer født i utlandet blant norske statsborgere. Winge (2012), som er beskrevet nedenfor, har slått sammen utenlandske statsborgere og innvandrere, og har antakelig gjort det ved hjelp av slik kobling. Det bør altså være forholdsvis enkelt å lage statistikk over innvandreres arbeidsulykker.

Det finnes egne meldeskjemaer for skader i petroleumsvirksomhet til havs, i militær tjenestegjøring og på skip eller under fiske/fangst. Det er uvisst om det lages statistikk på grunn av disse skjemaene, og om en eventuell slik statistikk inneholder data om innvandrerbakgrunn.

Arbeidstilsynet publiserer regelmessig statistikk over arbeidsskadedødsfall, men skiller ikke mellom innvandrere og øvrig befolkning i denne statistikken. ”Oversikt over yrkesskader basert på yrkesskademeldinger til NAV er midlertidig fjernet fra Arbeidstilsynets nettsider. Dette på grunn av at kvaliteten på statistikken har vært så mangelfull at den kan gi et misvisende bilde av skadesituasjonen og utviklingen innen yrkesskader. Det pågår nå en prosess hvor Arbeidstilsynet i samarbeid med Statistisk sentralbyrå og NAV ser på løsninger for publisering av yrkesskadestatistikken.” (Arbeidstilsynet 2013)

Arbeidstilsynet (2010; s. 17) skriver ”Arbeidstilsynet registrerer ikke rutinemessig statsborgerskap i forbindelse med arbeidsskadedødsfall. De siste årene har dette likevel blitt gjort så langt det har vært praktisk mulig ved at annet statsborgerskap enn norsk oppgis på førstegangsmelding.” Statsborgerskap viser imidlertid ikke innvandrersstatus, selv om mange innvandrere kan ha utenlandsk statsborgerskap. Utenlandske statsborgere kan være på reise i Norge, f eks sjåfører på utenlandske lastebiler eller turister, og dermed ikke bosatt i Norge. Mange innvandrere har norsk statsborgerskap. Av alle 120 arbeidsskadedødsfall i årene 2006 - 2008, var 17 ikke norske statsborgere, dvs. 14 prosent. I 2008 døde 3 ukrainske gruvearbeidere i Barentsburg på Svalbard. Barentsburg er et russisk gruvesamfunn. Andre lands næringsvirksomhet på Svalbard er regulert av Svalbardtraktaten, og ansatte i slik virksomhet regnes antakelig ikke som innvandrere til Norge, selv om de oppholder seg på Svalbard i lengre tid.

”Arbeidstilsynet tok 1. januar 2011 i bruk et nytt register hvor man registrerer en del informasjon om skadene/ulykkene som blir varslet” (Winge 2012, s.6- 7). Det sies ikke eksplisitt om dette registeret bare omfatter dødsfall, om det omfatter andre personskader også, eller om det inneholder informasjon om innvandrerbakgrunn. Winge bruker imidlertid dette registeret til å vise forskjeller mellom ”utenlandske” og ”norske” arbeidstakere. Winge definerer ”utenlandske arbeidstakere” som ”de to gruppene innvandrere og lønnstakere på korttidsopphold”. Innvandrere er igjen definert som ”født i utlandet av to utenlandskfødte foreldre”, bosatt i Norge i minst seks måneder. Winge viser tall både for dødsfall og alvorlige skader, så registeret må antas å omfatte begge deler.

I sine levekårsundersøkelser stiller Statistisk sentralbyrå (2013 b) spørsmål om arbeidsulykker. Så vidt det framgår av beskrivelsen av data, inneholder den ikke spørsmål om innvandrerbakgrunn. Dersom personidentifikasjon inngår, er det i prinsippet mulig å koble disse data mot Folkeregisteret og dermed mot opplysninger om fødeland.

På grunnlag av det gjennomgåtte materialet kan det konkluderes at registre og statistikk over arbeidsulykker ikke skiller mellom innvandrere og den øvrige befolkningen rutinemessig, men det ser ut til å være forholdsvis enkelt å lage en slik distinksjon enten ved data som samles inn, men ikke brukes i statistikken eller ved kobling mot Folkeregisteret.

2.8 Drukning - Norsk Folkehjelps drukningsstatistikk

Norsk Folkehjelp startet med å samle inn opplysninger om drukningsulykker i 1988. Opplysninger om drukningsulykker samles inn via media. Selve innsamlingen gjennomføres av et eksternt firma som søker etter medieoppslag på drukningsulykker med gitte søkeord. I tillegg til kjønn og alder blir også årsak til ulykken registrert. For to år siden begynte de også å registrere druknede etter fødeland. I prinsippet må det derfor være mulig å undersøke forskjeller i drukning mellom personer med innvandrerbakgrunn og befolkningen for øvrig. Statistikken som publiseres på Norsk

Folkehjelps hjemmeside, inneholder imidlertid ikke opplysninger om de druknedes fødeland. Statistikken blir presentert hver måned via en pressemelding. (Norsk Folkehjelp, 2013).

2.9 Ulykkesstatistikk og registre – oppsummering

Data om ulykker og skader som følge av disse finnes i flere ulike registre hos flere etater som Statistisk sentralbyrå, Folkehelseinstituttet, Arbeidstilsynet og Dsb.

Gjennomgangen av foreliggende statistikk og registre over ulykker og personskader som følge av disse, viser at det ikke skilles mellom personer med innvandrerbakgrunn og befolkningen ellers i den løpende statistikken over ulike ulykkestyper som produseres i Norge. Dette skyldes at opplysninger om innvandrerstatus stort sett ikke samles inn til de registrene som ligger til grunn for statistikken eller at slike opplysninger, om de blir samlet inn, ikke blir brukt i statistikken.

De viktigste ulykkesregistrene inneholder imidlertid personidentifikasjon, og dermed er det i prinsippet mulig å koble disse registrene med Det sentrale folkeregisteret for å lage ulykkesstatistikk som skiller mellom personer med innvandrerbakgrunn og befolkningen ellers. Dette er gjort i flere spesialstudier. Slik kobling krever tillatelse fra personvernmyndighetene, og kan medføre en tidkrevende søknadsprosess.

3 Kunnskap om og forebygging av ulykker blant innvandrere

Dette kapittelet svarer på spørsmål 1. *Hva finnes av forskning og litteratur om innvandrere, ulykker og skader?*, og på spørsmål 5. *Hvordan arbeider de aktuelle etatene i dag med forebygging av ulykker blant personer med innvandrerbakgrunn?* i avsnitt 1.3. De to spørsmålene besvares i samme kapittel fordi forskning, litteratur og forebygging til en viss grad overlapper hverandre. For å kartlegge kunnskap, forebyggende arbeid og tiltak er det i utgangspunktet søkt bredt på alle typer ulykker og ulykkesforebygging, og deretter fulgt opp med samtaler på de områdene hvor litteratur- og dokumentsøk ikke ga tilstrekkelig informasjon. I noen tilfeller har det også vært nødvendig å bruke samtalene til videre søking, f.eks. etter nøkkelpersoner som sitter inne med kunnskap i sektoren. Selv om det er søkt bredt, er det ikke funnet kunnskap om eller forebyggende arbeid med ulykker blant innvandrere i alle sektorene som er nevnt i Nasjonal strategi (Departementene 2009)

3.1 Barneulykker og barnesikkerhet

3.1.1 Ulykker – viktig dødsårsak blant barn

Ulykker blant barn kan høre hjemme i alle kategorier av ulykker unntatt arbeidsulykker, og kan derfor i prinsippet behandles under disse ulykkeskategoriene. Ulykker blant barn og arbeid med sikkerhet for barn kan imidlertid lett bli oversett hvis det ikke trekkes fram spesielt. Ulykker blant barn generelt er ikke nevnt i Nasjonal strategi – Ulykker i Norge (Departementene 2009). Barnehage- og skoleulykker nevnes, og det påpekes at det ikke finnes data eller samlet oversikt over slike ulykker (s. 38 og s. 40). Ulykker er en av de viktigste dødsårsaker blant barn eldre enn ett år (Brudvik, 2006, s. 11).

I alt har 70 000 barn og unge, 0-20 år, innvandret til Norge per 1. januar 2011, mens ytterligere 85 000 barn og unge har foreldre som selv har innvandret (Kjelvik, 2012). I 2011 utgjorde disse to gruppene til sammen 12 prosent av alle barn og unge i Norge. I Oslo utgjør barn og unge med innvandrerbakgrunn 29 prosent av alle barn og unge i fylket per 1. januar 2011. Dette utgjør 44 500 personer (Kjelvik, 2012).

3.1.2 Brannskader blant barn

Den hyppigste årsaken til brannskader blant de minste barna er skåldeskader på grunn med varm væske, f.eks. en velte kopp med kaffe eller te. Eldre barn er oftere utsatt for flammeskader på grunn av leking med nyttårsraketter, opptenning av bål og så videre (Stavseth, 2009).

Flere undersøkelser viser at barn med innvandrerbakgrunn er mer utsatt for brannskader enn barn av norskfødte foreldre. En studie gjennomført ved Ullevål universitetssykehus, basert på nesten 6 års materiale, viser at halvparten av barn

under 15 år som var behandlet for brannskade, hadde ikke-vestlig bakgrunn (Mørk m. fl., 2008 i Stavseth, 2009). At landbakgrunn er av betydning støttes også av en undersøkelse fra Bergen, som inkluderte barn under 15 år som oppsøkte legevakt i Bergen eller Haukland universitetssykehus. Denne viser at 10 prosent av alle brannskadde (N=142) og 44 prosent (fire av ni) av dem som ble behandlet i sykehus hadde ikke-vestlig bakgrunn (Brudvik m. fl., 2011). En sammenheng mellom skåldeskader og det å være barn av foreldre med utenlandsk opprinnelse er også blitt vist i en svensk undersøkelse (Carlsson m. fl., 2005). Årsakene til de mange brannskader hos barn med innvandrerbakgrunn, er sammensatte. Mulige forklaringer er trangbeboddhet, bruk av matolje og bruk av vannkoker uten tilsyn (Carlsson mfl, 2005, Mørk mfl, 2008 i Stavseth, 2009, Berge, 2010, Brudvik m. fl, 2011).

At småbarn med innvandrerbakgrunn tilbringer mer tid i hjemmet enn norske barn, kan også være en medvirkende forklaring (Berge, 2010). Berge (2010) viser til at antall barn som dør eller skader seg har sunket etter som barnehager og SFO er blitt bygget ut. Samtidig viser hun til at langt flere barn fra familier med minoritetsbakgrunn mottar kontantstøtte (Daugstad, 2004). I Oslo brukte 44 prosent av ”ikke-vestlige barn” i alderen 1-2 år kontantstøtten i 2004. Dessuten har familier med ”ikke-vestlig bakgrunn” flere barn og lavere sysselsetting (Daugstad, 2004). Ifølge Berge (2010) kan manglende kunnskap om sikring i hjemmet også være en medvirkende årsak til høyere andel brannskader blant barn med innvandrerforeldre.

3.1.3 Arbeid med barnesikkerhet

Det nasjonale barnesikkerhetsarbeidet går helt tilbake til 1923, da Norsk brannvernforening (NBF) ble dannet (Skadeforebyggende forum, 2010). Mye av arbeidet i NBF var rettet mot brann i bolig, som også omfattet barn. Siden den gang har en rekke nasjonale råd og utvalg arbeidet med barnesikkerhet. I dag ivaretas dette arbeidet av Barnesikkerhetsrådet i Skadeforebyggende forum, opprettet i 2005.

Ulykkesdødeligheten blant barn 0-14 år har sunket betraktelig de siste 50 årene, spesielt etter 1970. Fra 1951 til 1970 sank ulykkesdødeligheten blant barn fra ca. 31 til 26 døde per 100 000 barn (0-14 år), mens det fra 1970 til 2008 sank fra 26 til 2 døde per 100 000 barn (0-14 år) (Skadeforebyggende forum, 2010).

3.1.4 Bruk av sikkerhetsutstyr blant barn

En undersøkelse fra tidlig 1990-tall viser at barn med innvandrerbakgrunn bruker sikkerhetsutstyr i mindre grad enn norske barn og ungdommer (Thuen og Lackland Sam, 1994). Innvandrer ble her definert som en person av utenlandsk herkomst som bor i Norge. Definisjonen inkluderte barn av utenlandske statsborgere fra utviklingsland som er født og/eller oppvokst i Norge, og barn av flyktninger, asylsøkere, gjestearbeidere og studenter med minst ett års opphold i Norge. Undersøkelsen omfattet henholdsvis 586 barn med bakgrunn i 25 ulike utviklingsland og 5037 norske barn. Undersøkelsen blant de norske barna ble gjennomført separat blant barn i skoleklasser i Norge. Om også barn med utenlandsk herkomst er med i det som i undersøkelsen betegnes som ”norske” barn, er uvisst. Like fullt finner undersøkelsen at innvandrerbarn i lavere grad bruker reflekse, redningsvest og mopedhjelm enn norske barn, mens innvandrerbarn på 13 og 15 år bruker sykkelhjelmer i litt høyere grad enn norske barn.

En viss sammenheng mellom innvandrerbarnas holdninger til den norske kulturen og bruk av sikkerhetsutstyr ble også påvist (Thuen og Lackland Sam, 1994). Undersøkelsen fant også at både for innvandrerbarn og norske barn var det færrest som brukte sykkelhjelmer og flest som brukte redningsvest av de fire typene sikkerhetsutstyr som er vurdert.

Mye har endret seg siden tidlig 90-tallet. Bruk av sykkelhjelmer har økt fra 71 prosent blant jenter og 59 prosent blant gutter under 12 år i 1990 til henholdsvis 80 og 69 prosent i 2011 (Nygaard, Rosland og Halvorsen 2011, s. 10-11). Denne undersøkelsen skiller ikke mellom barn med innvandrerbakgrunn og andre barn.

3.1.5 Forebyggende arbeid og tiltak

Lærings- og mestringssenteret for barn, unge og deres familier (LMS-barn) ved Oslo universitetssykehus, Ullevål, gjennomførte i 2009 et prosjekt med læringstilbud rettet mot foreldre som har minoritetsspråklig bakgrunn. Dette prosjektet er dokumentert i rapporten *”Trygg oppvekst for alle barn. Et tilbud til foreldre som har minoritetsspråklig bakgrunn”* (Berge, 2010). Prosjektets formål var todelt:

- Forebygge hjemmeulykker hvor barn kommer til skade
- Øke kunnskapen om hvor og hvordan benytte helsetjenesten

Prosjektet omfattet undervisning i form av temadager à 2-3 timers varighet. Læringstilbudene ble arrangert på ulike steder sentralt i Oslo, fortrinnsvis i bydelene Grønland, Tøyen, og Furuset, men også på Oslo Universitetssykehus. Materiellet som ble brukt i undervisningen, er dokumentert i nevnte rapport. Til sammen var det godt og vel 500 foreldre som benyttet seg av tilbudet.

I 2010 og 2011 ble det gjennomført et nytt prosjekt i regi av LMS-barn og Barnekirurgisk avdeling ved Oslo universitetssykehus, Ullevål, som en videreføring av det første prosjektet. Prosjektet er beskrevet i rapporten *”Forebygge skader og ulykker i minoritetsspråklige familier”* (Berge, 2012). Prosjektet ble finansiert av Helsedirektoratet. I det siste prosjektet var formålet å forebygge brann- og skåldeskader blant barn med minoritetsspråklige foreldre. Målgruppen var først og fremst foreldre som ennå ikke behersket norsk.

3.1.6 Barneulykker - oppsummering

Mer enn 150 000 barn i Norge har innvandrerbakgrunn. Barn med innvandrerbakgrunn er mer utsatt for brannskader enn barn av norskfødte foreldre. Vi har ikke funnet opplysninger om barn med innvandrerbakgrunn er mer utsatt for andre typer ulykker og skader enn barn av norskfødte foreldre. Innvandrerbarn brukte sikkerhetsutstyr i mindre grad enn barn ellers ved begynnelsen av 1990-tallet. Dette kan ha forandret seg på 20 årene som er gått siden den undersøkelsen, men nyere undersøkelser er ikke funnet. Det er funnet et par eksempler på tiltak rettet mot barn med innvandrerbakgrunn.

3.2 Veitrafikkulykker

3.2.1 Ansvar og kunnskap

Sektoransvaret for veitrafikkulykker ligger hos Samferdselsdepartementet og Statens vegvesen, men mange andre etater og organisasjoner arbeider også med denne ulykkestypen, f eks Justisdepartementet og Utrykningspolitiet, skoleverket, helsevesenet, Trygg trafikk, og forsikringsbransjen.

Det finnes en stor mengde forskning og litteratur om trafikkulykker og trafikksikkerhet bare i Norge. Det er ikke mulig å gjennomgå alt dette stoffet i dette prosjektet for å undersøke hva som måtte finnes om innvandrere og trafikkulykker. TØIs generelle erfaring er at temaet innvandrere stort sett ikke er berørt i denne forskningen og litteraturen, men det finnes noe norsk forskning om trafikkopplæring, kommunikasjon og de kulturelle aspektene i møtet mellom innvandrere og trafikklærere (Nordbakke og Assum, 2008; s. 5).

TØI har gjennomført en undersøkelse om trafikkulykker blant innvandrere (Nordbakke og Assum, 2008). Undersøkelsen omfatter bare innvandrere med norsk førerkort, og er basert på tre metoder:

- Kobling av data fra SSB's register over veitrafikkulykker, førerkortregisteret og folkeregisteret
- Spørreskjemaundersøkelse
- Fokusgruppe-intervjuer.

Undersøkelsen viser klart at bilførere fra Midt-Østen og Afrika med norsk førerkort har dobbelt så høy risiko for å bli innblandet i trafikkulykker som bilførere født i Norge. Tilsvarende forskjeller er funnet i Sverige (Yahya 2011). Bilførere fra vestlige land har litt lavere risiko for å bli innblandet i trafikkulykker enn bilførere født i Norge. Nordbakke og Assum (2008) beregnet ulykkesrisiko som antall ulykker per førerkort. Hvis personer født i visse land i snitt kjører mye lenger enn personer født i andre land, kan denne måten å beregne risiko på, gi misvisende resultater. Bjørnskau (2009; s. 29) har beregnet ulykkesrisiko også ut fra antall kjørte km, og finner at mannlige bilførere født i Pakistan og Irak har dobbelt så høy risiko som mannlige bilførere født i Norge. Han finner også tilsvarende forhold for kvinnelige bilførere. Dette viser at kjørelengden ikke er avgjørende.

Hverken Nordbakke og Assum (2008) eller Bjørnskau (2009) har opplysninger om fotgjengere, syklister eller bilpassasjerer eller hvilken risiko innvandrere i disse trafikantgruppene har, sammenlignet med den øvrige befolkningen.

3.2.2 Mulige tiltak

Berg, Vassenden & Gjerstad (2010; s. 38-40) diskuterer faktorer som kan forklare forskjeller i ulykkesrisiko mellom bilførere i Norge født i ulike land. De skiller mellom kulturelle, interaksjonelle, institusjonelle og strukturelle forklaringer, men peker også på at det er sammenheng mellom de ulike forklaringstypene. De mener at de fire forklaringstypene samlet fører til en høyere ulykkesrisiko blant innvandrere. De lister opp 26 mulige forslag til tiltak for å redusere ulykkesrisikoen blant innvandrere. Alle forslagene dreier seg om informasjon og føreropplæring, tiltak som ifølge Trafikksikkerhetshåndbok (Elvik, Høye, Sørensen, Vaa 2013, s. 553) har forholdsvis liten og usikker virkning på ulykker. Det er likevel mulig at slike tiltak kan ha en viss virkning på ulykker blant innvandrere, hvis manglende informasjon er en

viktig faktor som bidrar til høy risiko blant innvandrere. Dessuten kan det være vanskelig å tenke seg juridiske eller tekniske tiltak som skal gjelde spesielt for innvandrere. Økonomiske støtteordninger spesielt for innvandrere er tenkelig, f.eks støtte til føreropplæring eller til vedlikehold av kjøretøy, men en forutsetning for at slike støtteordninger skal bidra til å redusere antall trafikkulykker blant innvandrere er at de tiltakene det gis støtte til faktisk fører til færre ulykker.

Nordbakke og Assum (2008; s. 75) viser at det er forskjeller i holdninger til trafikk mellom innvandrere og den øvrige befolkningen, og at mer enn dobbelt så mange innvandrede mannlige bilførere har fått trafikkbøter som norskfødte mannlige bilførere. Forskjeller i holdninger og i bøtefrekvens kan tyde på at det er viktig med informasjon om trafikkregler og veitrafikk til innvandrere.

Krogstad (2007; s. 10) tar spesifikt opp føreropplæring for fremmedspråklige, og finner at *”De fremmedspråklige elevene som fikk tradisjonell undervisning, skilte seg klart ut med prestasjoner som lå langt etter de andre gruppene.”* og at *”De fremmedspråklige elevene som fikk tilrettelagt undervisning, fikk en overraskende og læringseffekt og hadde prestasjoner som var nær de norske elevenes prestasjoner.”* Det er likevel usikkert hvilken virkning bedre prestasjoner i opplæring vil ha på trafikkulykker blant fremmedspråklige elever i føreropplæring, siden føreropplæring som nevnt over har en usikker og liten virkning på trafikkulykker generelt.

Løvteit (2012; s.129) skriver at Statens vegvesen ikke har vurdert om innvandreres atferd i trafikken er et naturlig satsingsområde videre, og viser til de tiltakene som er foreslått av Berg, Vassenden & Gjerstad (2010).

Trygg Trafikk har utarbeidet brosjyrer om sikring av barn i bil på ulike språk, og har arrangert sykkelopplæring for innvandrere i noen fylker. (Grytli, 20013)

3.2.3 Veitrafikkulykker - oppsummering

Innvandrere med norsk førerkort fra visse deler av verden har dobbelt så høy risiko for å bli innblandet i trafikkulykker som norskfødte bilførere og innvandrere fra vestlige land. Det finnes ikke data om skadde og drepte fotgjengere, syklistene og bilpassasjerer med hensyn til mulige forskjeller mellom personer med innvanderbakgrunn og befolkningen ellers. Det er foreslått en rekke tiltak mot veitrafikkulykker blant innvandre, for det meste informasjon og opplæring. Tiltakene har i liten grad vært satt i verk og evaluert.

3.3 Arbeidsulykker

3.3.1 Ansvar og kunnskap

Sektoransvaret for arbeidsulykker ligger hos Arbeidsdepartementet og Arbeidstilsynet. Statens arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) arbeider med forskning om arbeidshelse, som også omfatter arbeidsulykker.

En rapport basert på en tilleggsundersøkelse til Statistisk sentralbyrås Arbeidskraftundersøkelse 2007 (Gravseth, 2010) anslår det årlige antall arbeidsskader til cirka 90 000. Undersøkelsen skiller ikke mellom innvandrere og den øvrige befolkningen.

En internasjonal litteraturstudie (Salminen 2011) finner at utenlandsfødte arbeidere i snitt har 2,13 ganger høyere risiko for arbeidsulykker enn innenlandsfødte, men i 7 av 31 undersøkelser hadde de utenlandsfødte lavere risiko enn de innenlands fødte. I Al-Ain, De forente arabiske emirater, var de utenlands fødtes ulykkesrisiko 10 ganger så høy som for innenlands fødte.

En rapport fra Arbeidstilsynet (Winge, 2012; s. 8 - 10) handler om arbeidsskader blant utenlandske arbeidstakere. Den viser at i perioden 2008 – 2011 hadde utenlandske arbeidstakere 2,25 arbeidsskadedødsfall per 100 000 sysselsatte, mens norske arbeidstakere hadde 1,78 arbeidsskadedødsfall per 100 000 sysselsatte, dvs. at risikoen for utenlandske arbeidstakere var 26 prosent høyere enn for norske. Antall skader per 1000 sysselsatte er høyere for utenlandske arbeidstakere enn for norske i alle bransjer unntatt transport og lager. Forskjellen er spesielt stor i ”arbeidskrafttjenester” (utleie av arbeidskraft), hvor antall skadde per 1000 sysselsatte er 3,75 ganger høyere blant utenlandske enn blant norske arbeidstakere. Dette forklares med at utenlandske arbeidstakere i større grad enn norske blir leid ut til forholdsvis skadeutsatte jobber. Andre mulige forklaringer som nevnes er at de utenlandske arbeider mer enn de norske, både vanlig arbeidstid og overtid, har dårligere sikkerhetsopplæring, ikke forstår sikkerhetsarbeid pga språkproblemer, og at de jobber raskest mulig for å tjene mest mulig penger. Andre undersøkelser har vist at de utenlandskes skadefrekvens etter fem år sank til under nivået for innfødte arbeidere.

Tynes & Sterud (2009) har også undersøkt arbeidsulykker blant innvandrere. Basert på data fra Statistisk sentralbyrås levekårundersøkelser blir innvandrer-yrkesbefolkningen og hele yrkesbefolkningen sammenlignet. Totalt sett har 10,2 prosent av innvandrerne mot 3,7 prosent av hele yrkesbefolkningen vært utsatt for ulykker i arbeidstida. I alle yrker unntatt ”yrker uten krav til utdanning” har relativt flere innvandrere vært utsatt for arbeidsulykker. Totalt antall innvandrere i undersøkelsen er 1677, og antallet i hver yrkesgruppe blir forholdsvis lite. Det angis ikke om forskjellene er statistisk signifikante.

Rambøll (2009) har gjennomført en undersøkelse for Arbeidsdepartementet, basert på eksisterende data. Undersøkelsen viser at *”ikke-vestlige innvandrere oftere er utsatt for arbeidsulykker, men at det er knyttet usikkerhet til disse tallene.”* Grunnlaget for tallene er undersøkelser fra 1980 og 2003.

Samant et al (2012; s. 245) skriver at *”forekomstratene for amputasjon av øvre ekstremiteter blant innvandrede arbeidere... ikke var signifikant forskjellig fra det som er observert blant etniske nordmenn.”*

Arefjord (2009) har undersøkt faktorer som ligger bak ulykker og uønskede hendelser blant innvandrere. Hun viser til statistikk blant annet fra Arbeidstilsynet om overhyppighet av arbeidsulykker blant innvandrere. Selve studien er kvalitativ og er basert på 9 intervjuer med innvandrere som selv ikke har vært utsatt for arbeidsulykker. Hun peker på språk- og kommunikasjonsproblemer, mangelfull opplæring, intense og midlertidige oppdrag med høye krav til effektivitet samt maktforskjeller som faktorer som bidrar til overhyppighet av ulykker blant innvandrere. Rapporten avsluttes med 12 forslag til tiltak, som å begrense overtidsarbeid og akkordlønn, oversettelser av dokumenter og mer bruk av tegninger, å begrense korttidskontrakter, og HMS-introduksjon på flere språk.

Lankina (2010) behandler språkproblemer som risikofaktor for arbeidsulykker blant innvandrere fra Polen og andre land i Øst-Europa. Hun konkluderer med at

manglende språkforståelse er et problem for sikkerhet, og at flere offentlige etater prøver å gjøre noe med dette. Utgangspunktet for rapporten er språkproblemer, og forslag til løsninger gjelder også dette problemet, som undervisning i og informasjonsmateriale om HMS-regler på innvandrernes språk samt tilgang til tolk.

Landbruks- og matdepartementet (2010) har utgitt en rapport ”*Helse, miljø og sikkerhet i landbruket*”. Rapporten handler først og fremst om helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i landbruket, og viser utviklingen i landbruksulykker fra 1973 til 2009 (s. 9).

Ulykkestallene som kommer fra Direktoratet for arbeidstilsynet, er ikke inndelt etter innvandrere og befolkningen ellers. Siden ulykkestallene kommer fra Arbeidstilsynet, er det rimelig å anta at de samme mulighetene for å få inn opplysninger om innvandrerbakgrunn gjelder for statistikken for ulykker i landbruket som for den generelle statistikken om arbeidsulykker.

3.3.2 Mulige og eksisterende tiltak

Noen av rapportene peker på mulige tiltak som begrenset overtidsarbeid, informasjonsmateriale og undervisning i HMS på flere språk. Arbeidstilsynet (2013) viser til en ”Håndbok om inkluderende ledelse” som skal være ”*et verktøy for å styrke lederes kompetanse i samarbeidsledelse for å møte arbeidslivets krav til inkludering av mangfold, med særlig fokus på etnisitet.*”

3.3.3 Arbeidsulykker - oppsummering

Ansvar for arbeidsulykker ligger hos Arbeidsdepartementet og Arbeidstilsynet. Det finnes mye kunnskap om arbeidsulykker, også med hensyn til arbeidsulykker blant innvandrere. De gjennomgåtte undersøkelsene viser at innvandrere har høyere risiko for arbeidsulykker enn befolkningen ellers, men det finnes unntak. Risikoforskjellene forklares til dels ved at innvandrere arbeider i bransjer som har høy risiko for arbeidsulykker, f.eks bygg og anlegg, og ved at innen hver bransje arbeider innvandrere i de mest ulykkesutsatte jobbene. Andre faktorer som manglende kommunikasjon på grunn av språkproblemer, dårligere opplæring, press om å arbeide mye, korttidsansettelser osv nevnes også. Det ser ut til at innvandreres ulykkesrisiko avtar med botid i Norge.

Det foreslås tiltak som begrenset overtid, opplæring og informasjonsmateriale på flere språk, og det er utarbeidet en Håndbok i inkluderende ledelse.

3.4 Boligbrann

3.4.1 Ansvar og kunnskap

Sektoransvaret for brannulykker ligger i Justisdepartementet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (Dsb). Norsk brannvernforening arbeider med forebygging av brann.

I 2008 var det 1476 boligbranner i Norge. De vanligste årsakene var:

- bar ild 22 prosent
- elektriske forhold 21 prosent
- feil bruk av elektrisk utstyr 14 prosent
- påsatte branner 12 prosent

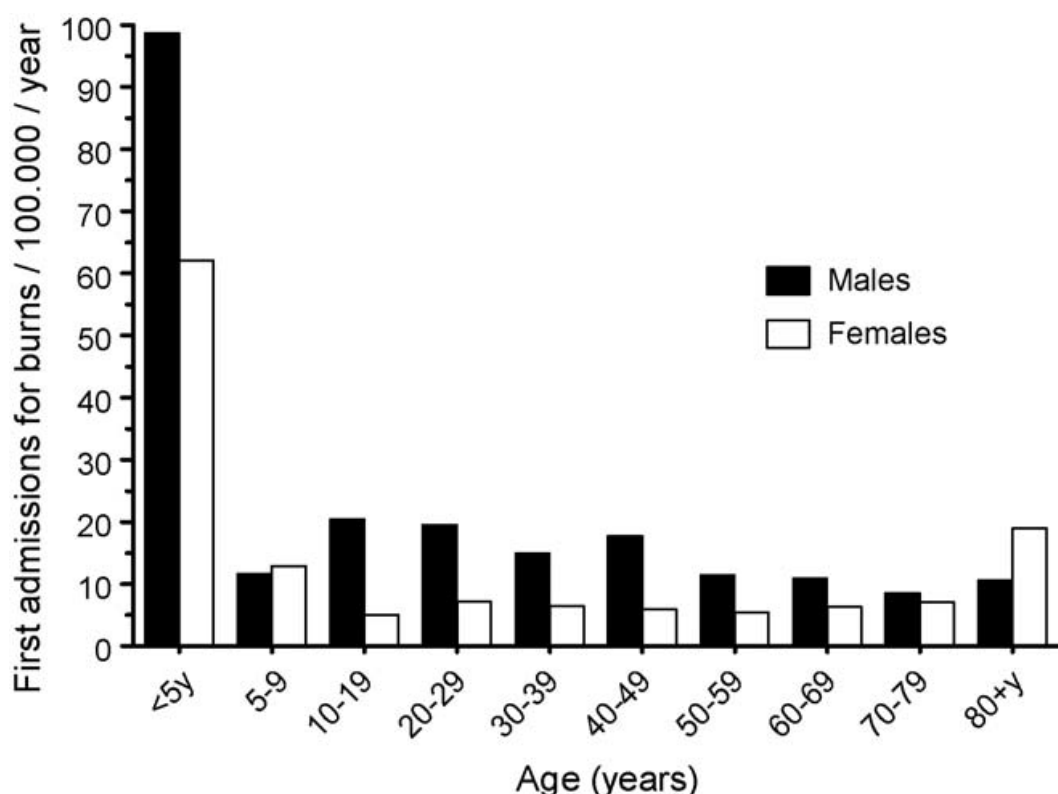
- ukjente forhold 23 prosent (Dsb, 2008).

I 2010 omkom 63 personer i boligbrann (Norsk Brannvernforening/DBS 2013).

Brannskade kan skyldes følgende forhold

- Flammeskade fra åpen ild
- Skåldingskade som følge av varm væske eller damp
- Høyvoltskade/elektrisk strøm
- Etseskade

Brannskader inndeles i ulike grader, etter hvor dypt skaden går ned i hudlaget. Opplysninger om forekomsten av brannskader og type brannskade finnes i det norske personskaderegisteret (se avsnitt 2.2), men dette registeret er foreløpig ufullstendig. Årlig blir 600-800 personer brannskadet (Sunnaas, 2013). En undersøkelse fra 2007, basert på personskaderegisteret viser at det i 2007 ble 726 personer innlagt for brannskade. Dette tilsvarer 15,5 pasienter per 100 000 innlagte (Onarheim m fl, 2009). Undersøkelsen viser at 65 prosent av dem som får brannskade er menn. Barn under 5 år er spesielt utsatt for brannskade: 82 prosent av alle innleggelses av barn under fem år gjelder brannskade. Figur 1 viser registrerte pasienter ved norske sykehus med brannskade i 2007.

Figur 1. Brannskadede pasienter ved norske sykehus i 2007 etter alder og kjønn. (Onarheim m fl, 2009)

”Trygg hjemme. Brannsikkerhet for utsatte grupper” (NOU 2012:4) peker på en del forhold som tyder på at enkelte innvandrergupper kan være mer utsatt for brann enn befolkningen ellers, blant annet de som bor på asylmottak og arbeidsinnvandrere

som bor i Norge i kortere perioder. Denne rapporten belyser i hovedsak tre forhold som kan gjøre at asylmottak er utsatt for brann: Mangel på kunnskap om brannsikkerhet blant beboere, stor andel beboere med psykiske lidelser, forhold knyttet til selve bygningen som huser asylmottaket.

NOU ”Trygg hjemme” viser blant annet til en undersøkelse blant 89 asylmottak gjennomført av Norsk brannvernforening i 2010. Undersøkelsen viste at over halvparten av asylmottakene hadde opplevd branntilløp én eller flere ganger i løpet av de siste tre årene. Undersøkelsen viser at de hyppigste årsakene til branntilløp er matlaging og påsatte branner. I den samme undersøkelsen svarte 7 - 8 av 10 ansatte i mottak at beboere har nokså lite eller svært lite kunnskap om brannsikkerhet når de flytter inn i mottak (Norsk brannvernforening, 2010).

NOU ”Trygg hjemme” viser også at det største helseproblemet blant asylsøkere er av psykisk art, og at en stor andel asylsøkere har posttraumatisk stresslidelse, depresjon og angst. Selv om det blir påpekt at det ikke finnes klar dokumentasjon på sammenheng mellom psykisk lidelse og påsatte branner, vises det til at tidligere undersøkelser har vist en slik sammenheng mellom brannrisiko og psykisk lidelse og ubalanse.

Videre viser NOU ”Trygg hjemme” til at forsikringsselskapene har tatt opp de bygningsmessige forholdene ved asylmottak. Bransjen har blant annet påpekt at bygningene ofte ligger utenfor allfarvei, at de er uegnet til andre formål og/eller at eierne ikke har andre muligheter for utleie eller salg – og at utleierne velger minimumsløsninger for sikkerhet fordi kostnadene blir for store i forhold til avtaletiden med UDI, som har det overordnede ansvaret for driften av asylmottakene (selve driften er konkurranseutsatt).

Det er også grunn til å tro at dårlig standard på boligen og/eller overbefolket bolig, kan utgjøre en brannrisiko, noe som også blir drøftet i NOU ”Trygg hjemme”. Arbeidsinnvandrere er som oftest menn, og kommer hovedsakelig fra Polen og Litauen, ofte for kortere perioder (under fem år) (Henriksen, Østby og Ellingsen, 2010). Mange vil ha sin familie og primære bolig i hjemlandet. Hvordan de bor når de arbeider i Norge, vil kanskje være mindre viktig når de kun er i Norge for å arbeide. Det er grunn til å tro at arbeidsinnvandrere har dårligere boforhold enn resten av befolkningen.

I media forekommer oppslag om arbeidsinnvandrere som har omkommet i boligbrann. I 2009 var det f eks 12 utenlandske statsborgere som omkom ved fem branner i boliger for gjestearbeidere (NOU, 2012:4). Dette er et høyt tall tatt i betraktning at det årlig omkommer mellom 60-65 personer i boligbrann i Norge. I Oslo og Drammen samarbeider brannvesen, politiet, Arbeidstilsynet og skatteetaten for å hindre dødsbranner og sosial dumping. Kontroller har vist at mange gjestearbeidere bor i brannfeller med manglende brannvarsling, dårlige rømningsveier, manglende sukningsmuligheter, grove feil på det elektriske anlegget, ulovlige bygningsmessige tiltak og for mange personer pr. rom eller pr. kvadratmeter (E24, 2013). Det har også vist seg at antallet beboere overstiger hva det elektriske anlegget i boligen kan betjene, noe som kan føre til overbelastning på det elektriske anlegget, slik som ved en brann i Gulskogen, Drammen, der 7 polske bygningsarbeidere omkom. I dette tilfellet var den direkte årsaken manipulering av sikringer (NOU, 2012). Ved å manipulere anlegget er det mulig å øke kapasiteten i strømtilførselen, noe som altså kan føre til overbelastning. Energiforbruk og bruksmønster blant gjestearbeidere skiller seg ofte ut fra det som er vanlig i Norge. I mange land brukes strøm først og fremst til belysning, mens det i Norge også brukes

til matlaging og oppvarming (NOU, 2012). Lite eller manglende kunnskap om strøm og brannsikkerhet, kan også være en risikofaktor.

Det tidligere nevnte samarbeidsprosjektet i Oslo og Drammen har imidlertid avdekket at det er et behov for å kartlegge bakenforliggende årsaker til dårlige og uverdige boforhold og betydningen av å ansvarliggjøre aktører på ulike nivåer (arbeidsinnvandrere selv, utleiere, arbeidsgivere med mer) (NOU, 2012).

3.4.2 Tiltak

Norsk brannvernforening startet for et par år siden opp arbeidet med å forebygge brannulykker blant innvandrere. De har utarbeidet en brosjyre som nå er oversatt til 32 forskjellige språk. Brosjyren gir grunnleggende informasjon om brannvern:

- Hva er de viktigste årsakene til brann i bolig
- Hvilke krav er det til brannsikkerhetstiltak i bolig
- Hvordan opptre i tilfelle av brann

Informasjonen gis ved bruk av kortfattet tekst og enkle illustrasjoner. I tillegg har Norsk brannvernforening laget en informasjonsfilm om brannvern som er oversatt til 8 språk, snart til 10 språk. Både brosjyren og filmen er å finne på deres hjemmeside. Norsk brannvernforening distribuerer informasjon om brosjyren og filmen via asylmottak og brannvesen i ulike kommuner, som igjen viderefremidler informasjonen. Brosjyren og filmen er finansiert av forsikringsnæringen og Utlendingsdirektoratet (UDI) (Kilde: Samtale med Norsk Brannvernforening).

3.4.3 Boligbrann - oppsummering

Sektoransvaret for boligbrann ligger i Justisdepartementet og Dsb. Det er ikke funnet dokumentasjon på høyere frekvens av ulykker eller skader som følge av brann blant personer med innvandrerbakgrunn enn blant befolkningen ellers. En NOU fra 2012 viser imidlertid at over halvparten av undersøkte asylmottak hadde opplevd branntilløp, at beboerne hadde liten kunnskap om brannsikkerhet, og at dårlig boligstandard og overbefolket bolig kan utgjøre en brannrisiko blant arbeidsinnvandrere.

Norsk brannvernforening har utarbeidet en brosjyre med grunnleggende informasjon om brannvern på 32 språk og en informasjonsfilm på 8 språk..

3.5 Drukning

3.5.1 Ansvar og kunnskap

Drukning ulykker er ikke nevnt som egen kategori i Nasjonal strategi (Departementene 2009, s. 25), og er et godt eksempel på hvor vanskelig det er å lage gjensidig utelukkende ulykkeskategorier. Drukning kan være sjøfartsulykke, fritidsulykke, fritidsbåtulykke, skole- og barnehageulykke eller arbeidsulykke, avhengig av situasjonen det skjer i. Det er likevel hensiktsmessig å behandle drukning samlet, fordi tiltakene mot drukning i stor grad er de samme uansett situasjon. De ulike situasjonene drukning skjer i, gjør også at det er vanskelig å peke på ett avgrenset sektoransvar for drukningsulykker.

Det er en frivillig organisasjon, Norsk folkehjelp, som lager og publiserer statistikk om drukning, se avsnitt 2.8. Den statistikken som Norsk Folkehjelp publiserer på nett, inneholder ikke opplysninger om innvandrerbakgrunn, men de druknedes fødeland er blitt registrert de siste par årene (Norsk folkehjelp, 2013).

Antall druknede per år varierte mellom 72 og 148 i årene 1998 – 2010. I 2012 omkom 62 personer ved drukning (Norsk folkehjelp 2013).

Det er grunn til å tro at en del voksne innvandrere som kommer fra ikke-vestlige land, ikke kan svømme, enten fordi de ikke har fått svømmeundervisning i grunnskolen, at de har hatt liten mulighet til å lære seg dette på egenhånd (for eksempel på grunn av dårlig tilgang til sjø, basseng eller svømmehall) eller at det ikke er noen kultur for svømming i landet de kommer fra. Innvandrerbarn som vokser opp i Norge, får samme tilbud om svømmeundervisning i skole som norske barn. En undersøkelse gjennomført av Synovate på oppdrag for Norsk Svømmeforbund og Redningsselskapet i 2009 omfattet 2807 elever på 5. trinn (10-åringer) fra 200 skoler fra hele landet (Norges svømmeforbund/Redningsselskapet, 2009). Undersøkelsen viser at innvandrerbarn har dårligere svømmeferdigheter enn norske barn. Barn av foresatte fra asiatiske og afrikanske land er overrepresentert blant dem som kun kan svømme noen få meter, 17 prosent mot 5 prosent i hele utvalget. De er også overrepresentert blant dem som ikke kan flyte uten hjelpemidler, 17 prosent mot 5 prosent i hele utvalget. Videre viser undersøkelsen at de fleste elever lærer å svømme av sine foreldre (68 prosent), men at elever med foresatte fra asiatiske og afrikanske land er overrepresentert blant dem som lærer å svømme på skolen, 41 prosent mot 21 prosent i hele utvalget. Undersøkelsen viser også elever med norske eller nordiske foreldre lærer seg å svømme tidligere enn elever med foresatte med annen bakgrunn.

Via nyhetsmeldinger i media, spesielt om sommeren, kan man få inntrykk av at innvandrerbarn er spesielt utsatt for drukningsulykker, men vi har ikke klart å finne dokumentasjon som viser at dette er tilfellet.

3.5.2 Tiltak

Det finnes forskrifter om svømmeopplæring i skolen (Utdanningsdirektoratet 2008). Det er imidlertid spørsmål om hvordan svømmeopplæringen foregår i praksis, og om innvandrerbarn i større grad enn andre barn blir fritatt fra eller ikke møter til svømmeundervisning i skolen.

Sammen med Gjensidigestiftelsen har Norges Svømmeforbund (NSF) i flere år arrangert "Svømmeaksjonen" som er gratis svømmekurs for barn mellom 6-12 år. Det er Norges Svømmeforbunds medlemsklubber som planlegger og gjennomfører kursene. Noen av klubbene har også arrangert egne kurs rettet mot innvandrerbarn. Gjennom dette arbeidet ble det klart at det ikke bare innvandrerbarn, men også voksne innvandrere som hadde behov for svømmeundervisning. I 2009 startet dermed NSF opp med svømmekurs for innvandrere med støtte fra Helse- og omsorgsdepartementet via Norges Idrettsforbund. Også disse kursene er det de lokale svømmeklubbene som planlegger og gjennomfører. Rekrutteringen til kursene skjer via svømmeklubbene, men også gjennom frivillige organisasjoner som Røde kors, Frivillighetssentralene etc. I begynnelsen var det et spesielt fokus på voksne innvandrerkvinner, men det ble snart tydelig at også ungdom og voksne innvandremenn hadde behov for svømmeundervisning. At voksne kan svømme er spesielt viktig når man er sammen med barn i nærheten av vann. Nå har NSF medlemsklubber kurs for alle aldre og begge kjønn. Per januar 2013 er det blitt

gjennomført 115 kurs for 1500 innvandrere. I dag er det et godt apparat rundt disse kursene som er bygd opp etter en enkelt modell.

Etter det NSF erfarer er det ofte kulturelle/religiøse faktorer, som for eksempel at man ikke skal bade/svømme med det annet kjønn eller at man må ha klær på når man svømmer, som kan forklare hvorfor mange innvandrere ikke har lært seg å svømme. Dette har klubbene tatt hensyn til i disse kursene. Det fortelles blant annet om at når det er blitt avholdt kurs for kvinner i svømmehaller, har man tildekket alle vinduer inn til hallen i tillegg til at det er blitt gitt forsikringer om at det er kvinnelige instruktører, og at mannlige vaktmestre ikke skal gå inn i hallen mens svømmeundervisningen foregår. (Norges Svømmeforbund, 2013).

3.5.3 Drukning - oppsummering

Ansvaret for drukningsulykker er uklart og delt mellom flere etater. En frivillig organisasjon, Norsk folkehjelp, produserer statistikk over omkomne ved drukning. De omkomnes fødeland er registrert de siste par årene, men statistikken som blir publisert oppgir ikke fødeland.

Frivillige organisasjoners arbeid med svømmeopplæring tyder på at innvandrere i mindre grad enn befolkningen ellers kan svømme. Kulturelle og religiøse faktorer synes å ligge bak dette. Barn av innvandrere lærer i mindre grad enn barn ellers å svømme av sine foreldre.

Innvandrerbarn i norsk skole skal ha svømmeundervisning på samme måte som andre barn, men det kan stilles spørsmål om de deltar i denne undervisningen på lik linje med skolebarn ellers. Frivillige organisasjoner som Norges Svømmeforbund søker å tilpasse svømmeundervisningen til innvandrernes kulturelle og religiøse krav.

Det synes å være behov for et klarere offentlig ansvar for drukningsulykker. Det trengs mer informasjon om drukning blant innvandrere, både om antall personer med innvandringsbakgrunn som drukner, om svømmeferdighet, deltakelse i obligatorisk svømmeundervisning og i hvilken grad spesiell svømmeundervisning blant innvandrere fører til at innvandrere faktisk lærer å svømme.

3.6 Kunnskap om ulykker og ulykkesforebyggende arbeid i offentlig forvaltning generelt

For å få en oversikt over om og eventuelt hvordan den offentlige forvaltningen arbeider med forebygging av skader og ulykker blant innvandrere, har vi snakket med ulike råd, tilsyn, etater og departementer (se Tabell V1, vedlegg 2, for oversikt over hvem vi har snakket med). Vi har tatt utgangspunkt i de etatene som er med i oversikten over "Sektorenes arbeid på ulykker" i Nasjonal strategi (Departementene 2000, s. 25).

Tabell 4 gir en oversikt over hovedfunnene fra disse samtalene. I samtalene har vi fokusert på sektorer som den nasjonale strategien for forebygging av skader og ulykker har vurdert som satsningsområder (Departementene 2009), og som kan knyttes til hjem, skole og fritid i Tabell 4.

Tabell 4. Arbeid og aktiviteter med skader og ulykker blant innvandrere i sentralforvaltningen.

Sektor	Etat / organisasjon	Arbeid og aktiviteter
Alle typer skader og ulykker	Helse- direktoratet	Prosjektet ”Skadebildet i Norge” hvor det også er en intensjon om å studere skader og ulykker blant innvandrere. Brosjyrer som tar for seg de vanligste situasjonene der skader og ulykker kan skje blant barn, og gir råd om hvilke enkle grep foreldre kan ta for å tilrettelegge barnets miljø og forebygge skader og ulykker. Brosjyrene distribueres via helsestasjoner og er oversatt til engelsk, arabisk, urdu og somali.
	Utdannings- direktoratet (Udir)	Oppfølging av den nasjonale strategien for forebygging av ulykker i Norge (NOU, 2009). Her samarbeider Udir med en rekke andre direktorater om en veileder som peker på sannsynlige årsaker til ulykker og mulige tiltak for å forebygge ulykker. Skader og ulykker blant innvandrere er ikke noe tema i denne veilederen.
	Direktoratet for samfunns- sikkerhet og beredskap (Dsb)	Dsb har tidligere arbeidet med ”Skadebildet i Norge” som er ledet av Helsedirektoratet. I Dsb er det ikke noe arbeid som knytter seg direkte opp mot forebygging av ulykker blant innvandrere.
Brann- ulykker	Justis- og beredskaps- departementet	Har utarbeidet NOU’en ”Trygg hjemme. Brannsikkerhet for utsatte grupper” (NOU, 2012) som oppfølging av den nasjonale strategien for forebygging av ulykker som medfører personskade 2009-2014. Se avsnitt 3.4.
Kjemi- kalier og forgiftnings- ulykker og forbruker- produkt- ulykker	Klima- og forurensnings- direktoratet (Klif)	Arbeider først og fremst opp mot industri og næringsliv. Ikke så forbrukerrettet, men har utarbeidet brosjyren ”Barns kjemiske hverdag” som finnes på både bokmål, nynorsk, samisk, urdu, somali, arabisk og engelsk. Brosjyren gir en enkel innføring i kjemikalier som finnes i ulike produkter (for eksempel sminke, madrasser, sengetøy, maling og leker) og hvordan man kan håndtere dette. Den deles ut på helsestasjoner.
	Forbrukerrådet	Mottar først og fremst henvendelser før et kjøp og klager i etterkant. Registrerer ikke skader eller ulykker i forbindelse med forbrukerprodukter. Har ikke noe arbeid rettet mot skader og ulykker blant innvandrere knyttet til forbrukerprodukter.
	Mattilsynet	Arbeider mot salg av hudblekingsprodukter, som inneholder ulovlige stoffer, som er mer utbredt blant innvandrere enn andre. Arrangerer med jevne mellomrom tilsyn der man undersøker innhold gjennom merking og analyser. Produkter med ulovlig innhold blir fjernet.
Idretts- ulykker	Kultur- departementet	Har ikke noe fokus på innvandrere i sitt arbeid knyttet til forebygging av skader og ulykker innen idrett.

Kilde: Samtaler med ansatte i offentlige forvaltning (se Tabell V1 i Vedlegg 2).

I samtaler med de ulike etatene beskrevet i Tabell 4 har det kommet frem tre typer arbeid innenfor hjem, skole og fritid som følger opp den nasjonale strategien: ”Ulykker i Norge. Nasjonal strategi for forebygging av ulykker som medfører ulykker med personskade 2009-2014” (Departementene 2009):

- Trygge hjem
- Skadebildet i Norge
- Veileder for lokal skadeforbygging

Det førstnevnte arbeidet er omtalt i avsnitt 3.4.1 og beskrevet i NOU’en ”Trygge hjem. Brannsikkerhet for utsatte grupper” som Justis- og politidepartementet har hatt ansvaret for (NOU 2012:4). I dette arbeidet har man blant annet belyst hvorfor enkelte innvandrere kan være mer utsatt for brann. De to neste arbeidene omtales nedenfor.

Forskningsprosjektet ”Skadebildet i Norge”

En arbeidsgruppe med deltakere fra 11 direktorater, ledet av Helsedirektoratet, følger opp arbeidet med Nasjonal strategi - Ulykker i Norge (Departementene 2009). Dette er bakgrunnen for at Nasjonalt folkehelseinstitutt har fått i oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet å lage en rapport om «Skadebildet i Norge». Formålet med dette prosjektet er å gi et oversiktsbilde over både dødsulykker og ulykkesskader i Norge, samt skissere trender i skadebildet over tid. I tillegg til å øke kunnskapen om hvordan skadebildet fordeler seg i befolkningen etter sosioøkonomiske forhold og etnisitet. Prosjektet vil også være viktig for å kunne tallfeste mål for reduksjon av ulykker på nasjonalt plan. Det finnes per i dag ikke et felles nasjonalt register for skader og ulykker som dekker hele landet og alle sektorer.

Prosjektet vil bygge på data fra Dødsårsaksregisteret når det gjelder dødsulykker, og fra Personskaderegisteret, Norsk pasientregister og KUHR (Kontroll og utbetaling av helserefusjoner- som registrer alle skader rapportert inn til primærhelsetjenesten) når det gjelder ulykkesskader. Prosjektet vil i tillegg supplere med data fra skaderegister i ulike sektorer som Arbeidstilsynet, Sjøfartsdirektoratet, Petroleumstilsynet, utdanningssetaten og trafikketaten etc. I tillegg vil prosjektet koble data mellom de nevnte registrene og Det sentrale folkeregister, Folke- og boligtellingsene, Nasjonal utdanningsdatabase og Forløpsdatabasen Trygd. Disse koblingene vil gi mulighet til å se på trender i skader og ulykker over tid med død som utfall, og hvordan skadebildet fordeler seg befolkningen uti fra sosioøkonomiske ulikheter som utdanning, inntekt, arbeid, og etnisitet (fødeland).

Likedan vil kobling mellom skadedata i ulike registre gi mulighet til å vise trender i skadebildet og trender i ulykkesskader over tid, og hvordan skadene er fordelt i befolkningen ut fra sosioøkonomiske forhold som utdanning, inntekt, arbeid, og etnisitet (fødeland).

Den omfattende og komplekse søknadsprosessen for å få tilgang til data og kobling mellom ulike registre kan gjøre det vanskelig å gjennomføre studier av skader og ulykker blant innvandrere. Nasjonalt folkehelseinstitutt har nå fått godkjenning fra de Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk til å koble nevnte registre for skader og dødsulykker. (Folkehelseinstituttet 2013). Med dette kan man få et helt annet grunnlag for videre arbeid rettet mot ulykker blant innvandrere.

Veileder/håndbok for lokal skadeforebygging

En av oppgavene i den nasjonale strategien for å forebygge ulykker, er å lage en tverrsektoriell veileder for lokal skade- og ulykkesforebygging: ”Felles veiledningsmaterieill/håndbok for lokal skadeforebygging”. En arbeidsgruppe bestående av følgende direktorater arbeider med denne veilederen: Vegdirektoratet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Sjøfartsdirektoratet, Utdanningsdirektoratet og Helsedirektoratet. Skadeforebyggende forum deltar også i undergruppen. Det ble tidlig i 2012 avholdt møte med Politidirektoratet og Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD), og disse vil bidra med tekst på forespørsel. Arbeidsgruppen ledes av Vegdirektoratet.

Målgruppen for veiledningsmateriellet vil primært være kommuneansatte, men fylkesnivået vil også omtales. Veiledningen vil beskrive aktører i det skade- og ulykkesforebyggende arbeidet lokalt, og presentere en metodikk for det tverrfaglige ulykkesforebyggende arbeidet. I metodikken anbefales en kontinuerlig utvikling og

integrasjon av det ulykkesforebyggende arbeidet i kommunens plan- og styringssystemer. Det legges opp til at denne veilederen skal bli ferdig våren 2013. Det blir opplyst at det til nå ikke synes å ha vært noe fokus på innvandrere i dette arbeidet (Utdanningsdirektoratet 2013).

3.7 Kunnskap og forebygging - oppsummering

Det er kun for enkelte ulykkestyper det er blitt gjennomført studier av innvandreres ulykkesrisiko sammenliknet med befolkningen ellers: skåldeskader blant barn, arbeidsulykker og veitrafikkulykker. Disse viser at innvandrere er mer utsatt for slike ulykker enn befolkningen ellers. Flere undersøkelser støtter opp om disse resultatene, og de er bekreftet internasjonalt. Det er likevel behov for mer forskning når det gjelder disse ulykkestypene, som for eksempel differensierer mellom risiko for ulike trafikanter.

Stort sett er det et behov for mer forskning om innvandreres ulykkesrisiko også når det gjelder andre typer ulykker og ulykker generelt.

Selv om det ikke finnes forskning som viser at innvandrere er mer utsatt for brann- og drukningsulykker, er det likevel satt i gang tiltak for å hindre denne type ulykker blant innvandrere. I tillegg til brann og drukning, har det også blitt gjennomført tiltak for å forhindre hjemmeulykker blant barn, inkludert brann- og skåldeskader. De konkrete tiltakene er gjerne initiert av andre enn etatene selv (for eksempel Oslo universitetssykehus og Norges svømmeforbund), men etatene har bidratt med støtte til disse.

Ansvar for ulykker blant barn og drukningsulykker er uklart, og det er dermed uvisst hvilke etater som eventuelt skal følge opp den type ulykker blant innvandrere.

Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap har ikke noe pågående forebyggende arbeid for å forhindre brannulykker blant innvandrere, men det er et ønske i etaten om å studere ulike risikogrupper knyttet til brannulykker. NOU 2012: 4 *”Trygg hjemme – brannsikkerhet for utsatte grupper”* kan bidra til å sette økt fokus på innvandreres risiko knyttet til brannulykker.

Vegdirektoratet har fått utført en undersøkelse om ulykkesrisiko blant innvandrere på veg og en oppfølgingsundersøkelse som vurderer ulike tiltak. Det er ikke vurdert om innvandrere er et naturlig satsningsområde videre i Vegdirektoratet, men Samferdselsdepartementet støtter Trygg Trafikk som har gjennomført et par tiltak overfor innvandrere.

Også for arbeidsulykker er det blitt gjennomført undersøkelser som peker på mulige forklaringer for innvandrere høyere ulykker og mulige tiltak. Det er uvisst om arbeidstilsynet og andre etater vil følge opp disse tiltakene.

I Helsedirektoratet og i Klima- og forurensningsdirektoratet er det noe informasjonsarbeid knyttet til forebygging av ulykker blant innvandrere.

Samtaler med etatene viser at det er tre prosjekter som har som formål å følge opp Nasjonal strategi – Ulykker i Norge. I to av disse er/har innvandrere blitt vurdert som risikogruppe for ulykker.

Forskningsprosjektet *”Skadebildet i Norge”* kan gi vesentlig økt kunnskap om innvandreres ulykkesrisiko.

Det blir i noen tilfeller pekt på at ansvaret for gitte ulykkestyper er delt og uklart. Det er et behov for tverrsektorielt samarbeid for enkelte ulykkestyper både i befolkningen generelt, men spesielt for innvandrere.

Det mangler mye kunnskap om innvandreres ulykkesfrekvens sammenlignet med befolkning ellers – både generelt og for ulike ulykkestyper. Slik kunnskap er nødvendig for å avklare om innvandrere er en risikogruppe og eventuelt hvilke faktorer som kan føre til høyere frekvens for en gitt ulykkestype.

Noen sektorer har hatt fokus på innvandrere og ulykker og skaffet mer kunnskap om dette, f eks bilføreres ulykkesrisiko. Andre sektorer har utført forebyggende arbeid basert på erfaring i egen sektor, f eks tiltak mot brann.

Vårt inntrykk er at ”Nasjonal strategi – Ulykker i Norge” har ført til noe større fokus på innvandrere som risikogruppe for ulykker, i hvert fall innen enkelte sektorer. Prosjektet ”Skadebildet i Norge” vil kunne bidra til å dekke noe av kunnskapshullene og gi bedre grunnlag for vurdering av om og i hvilken grad innvandrere er en risikogruppe når det gjelder ulykker, og føre til initiativ til forebyggende tiltak.

4 Oppsummering og konklusjon

4.1 Hovedbildet av innvandreres ulykker og skader

Problemstillingen for prosjektet inneholder spørsmål 4: *Hvordan ser hovedbildet ut når det gjelder innvandreres innblanding i ulykker og skader – omfang og typer ulykker samt risiko sammenlignet med øvrig befolkning?*

De gjennomgåtte registre og statistikker over ulykker og personskader som følge av ulykker skiller ikke mellom innvandrere og befolkningen ellers. Det er derfor ikke mulig å svare på spørsmål 4 ut fra foreliggende registre og data.

Eksisterende kunnskap som forskning, spesialstudier og litteratur om innvandrere og ulykker viser imidlertid følgende:

- Det er ikke funnet data om ulykker blant innvandrerbarn sammenlignet med barn ellers, men det finnes indikasjoner på mindre bruk av sikkerhetsutstyr blant innvandrerbarn.
- Bilførere fra Midt-Østen og Afrika, med norsk førerkort hadde dobbelt så høy ulykkesrisiko som bilførere født i Norge eller andre vestlige land. Det er ikke funnet tilsvarende undersøkelser om ulykker med fotgjengere eller syklist.
- Litteraturen om arbeidsulykker og innvandrere viser stort sett at innvandrere har høyere ulykkesrisiko enn arbeidstakere ellers, f eks hadde utenlandske arbeidstakere 2,25 arbeidsskadedødsfall per 100 000 sysselsatte, mens norske arbeidstakere hadde 1,78.
- Det er ikke funnet dokumentasjon på høyere risiko for brann blant innvandrere enn i befolkningen ellers, men en ny NOU gir flere indikasjoner på at det kan være høyere brannrisiko blant innvandrere.
- Det er heller ikke funnet dokumentasjon på høyere frekvens av drukning blant innvandrere enn blant befolkningen ellers, men innvandrere ser ut til å ha lavere svømmeferdighet enn befolkningen ellers.
- Det finnes ikke nasjonal oversikt over skole- og barnehageulykker, og derfor heller ingen dokumentasjon om innvandreres andel av slike ulykker.
- Det er mulig at det pågående prosjektet ”Skadebildet i Norge” kan gi mer kunnskap om innvandrere og skader som følge av ulykker, når dette prosjektet blir ferdig.

Generelt viser den litteraturen som finnes om innvandrere og ulykker, at innvandrere er utsatt for død og skader som følge av ulykker i større grad enn befolkningen ellers, men det mangler dokumentasjon for flere typer ulykker. Det kan også stilles spørsmål om det er store forskjeller i ulykkesrisiko mellom innvandrere fra ulike deler av verden, men det er bare funnet én undersøkelse som skiller mellom innvandrere fra ulike land.

Selv om statistikk og registre over ulykker for tida ikke skiller mellom personer med innvandrerbakgrunn og befolkningen ellers, vil det være mulig å gjøre dette ved hjelp

av kobling mellom disse registrene og Det sentrale folkeregisteret, som inneholder informasjon om opprinnelsesland for bosatte i Norge. Slik kobling krever imidlertid tillatelse fra personvernmyndigheter, og kan være tidkrevende og dyrt både å søke om og gjennomføre. Noen registre inneholder data om opprinnelsesland eller statsborgerskap, men dette brukes ikke nå i den statistikken som publiseres på grunnlag av disse registrene.

4.2 Faktorer som bidrar til ulykker og skader blant innvandrere

Spørsmål 6 i avsnitt 1.3 Problemstilling, lyder *”Gir foreliggende data innsikt i faktorer som kan bidra til ”et annet skadebilde” – og gi idéer til forebyggende tiltak?”* Prosjektets ramme har gitt liten mulighet til å behandle dette grundig. Den gjennomgåtte litteraturen viser noen eksempler på faktorer som kan bidra til ”et annet skadebilde”.

- Dårlig forståelse av norsk språk, som har betydning f.eks. for å forstå opplæring i HMS på arbeidsplasser
- Mangel på kunnskap om risikofaktorer, som risiko for brann, og om sikkerhetstiltak
- Manglende ferdigheter, f.eks. svømming
- At innvandrere oppholder seg i områder som er mer utsatt for skader og ulykker enn resten av befolkningen
- Hyppigere bruk av produkter som kan være farligere og mindre regulerte enn produkter befolkningen ellers bruker, f.eks. bruk av olje til matlagning.

Bakenfor faktorer som de ovennevnte kan ligge kulturelle og økonomiske faktorer. Innvandrere som har kjørt bil i sitt opprinnelsesland, kan være vant til en annerledes trafikkultur. Manglende svømmeferdighet kan skyldes kulturelle forbud mot at menn og kvinner viser seg for hverandre i badetøy. Økonomiske faktorer kan føre til dårligere standard på varer og tjenester, f.eks. boligstandard eller bruk av gamle biler som medfører dårligere beskyttelse av passasjerene.

Kulturelle og økonomiske faktorer som bidrar til forskjeller i ”skadebildet” mellom innvandrere og befolkningen ellers, kan også bidra til forskjeller mellom innvandrere fra ulike deler av verden.

Det kan være en rimelig hypotese at jo større forskjeller det er i kultur og levekår mellom opprinnelseslandet og Norge, jo større forskjell vil det være i ulykkesfrekvens. Det har imidlertid vært vanskelig å få bekreftet eller avkrefte en slik hypotese ved bruk av foreliggende data og kunnskap.

I den grad kulturelle faktorer ligger til grunn for forskjeller i ulykker, er det informasjon og opplæring som må brukes som forebyggende tiltak. Dette gjelder både informasjon om hva som er gjeldende lover og regler i Norge, hvorfor reglene er utformet slik de er, og hva som kan gjøres for å redusere ulykkesrisiko. Det kan også være viktig å tilpasse informasjon og opplæring til kulturelle krav, f.eks. at svømmeundervisning må skje atskilt for menn og kvinner.

Hvis det er økonomiske forhold som bidrar til høyere ulykkesrisiko, kan økonomiske støtteordninger bidra til løsning, f.eks. støtte til bilføreropplæring.

4.3 Konklusjon

Prosjektets problemstilling er delt opp i sju spørsmål. Prosjektet gir følgende svar på disse:

1. Kapittel 3 viser at det finnes noe forskning og litteratur om innvandrere og ulykker, men lite i forhold til omfanget av ulykkesforskning og –litteratur generelt. Informasjonen om innvandrere og ulykker er fragmentert, og dermed krevende å få oversikt over.
2. Blant de 13 etatene som er involvert i ”Nasjonal strategi – Ulykker i Norge” har Helsedirektoratet / Folkehelseinstituttet ansvar for Personskaderegisteret som en del av Norsk pasientregister. Personskaderegisteret er imidlertid under oppbygging. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap registrerer branner, uhell med fyrverkeri og elulykker med personskade. Statens vegvesen har et register over veitrafikkulykker basert på ulykker meldt til politiet. Arbeidstilsynet registrerer innmeldte arbeidsulykker, men publiserer for tida bare statistikk for arbeidsskadedødsfall. Det pågående prosjektet ”Skadebildet i Norge” kan gi mer kunnskap om innvandrere og skader som følge av ulykker.
3. I tillegg til de 13 etatene har Statistisk sentralbyrå Dødsårsaksregisteret og register for veitrafikkulykker, og Norsk Folkehjelp registrerer drukningsulykker. De fleste ulykkesregistrene, uansett hvilken etat som har ansvar for dem, inneholder ikke data om innvandringsbakgrunn eller publiserer ikke statistikk om dette. De fleste registrene inneholder imidlertid personidentifikasjon. Dette gjør det mulig å koble dem med Folkeregisteret, og dermed få data om innvandringsbakgrunn. Slik kobling krever søknader som kan være så omstendelige og tidkrevende at dette blir en hindring for god informasjon om ulykker og skader blant folk med innvandrerbakgrunn sammenlignet med befolkningen ellers.
4. Avsnitt 4.1 viser at hovedbildet er at personer med innvandrerbakgrunn har høyere risiko for ulykker og skader enn befolkningen ellers, selv om det mangler dokumentasjon for flere typer ulykker. Det finnes imidlertid lite innsikt i forskjeller i ulykkesrisiko mellom innvandrere fra ulike land og regioner i verden.
5. Det forebyggende arbeidet mot ulykker blant innvandrere er fragmentert. Det arbeides med forebygging av ulykker og skader blant innvandrere i noen sektorer, bl a med barneulykker, brann og drukning. En del av dette arbeidet utføres av frivillige organisasjoner. For veitrafikkulykker og arbeidsulykker er det stort sett bare funnet forslag til tiltak.

Den nasjonale strategien og oppfølgingen av denne ser ut til å ha ført til større fokus på ulykker blant innvandrere, f eks kan prosjektet ”Skadebildet i Norge” gi bedre kunnskap om behovet for forebygging av ulykker blant innvandrere. En veileder for lokal skadeforebygging, som utarbeides nå, tar ikke opp innvandreres ulykkesrisiko spesielt.

Det er et åpent spørsmål om det arbeidet og de tiltak som hittil er satt i verk, er tilstrekkelig til å redusere ulykker og skader blant innvandrere til samme nivå som befolkningen ellers.

6. Prosjektet har ikke kunnet gå grundig gjennom faktorer som kan bidra til høyere ulykkesrisiko blant innvandrere, men den gjennomgåtte litteraturen viser likevel eksempler på slike faktorer som manglende forståelse av norsk språk, mangel på kunnskap om risiko og sikkerhetstiltak, manglende ferdigheter, hyppigere opphold i områder med risiko for skade og hyppigere bruk av produkter som medfører risiko for skader. Både kulturelle og økonomiske faktorer kan ligge bak dette. Informasjon, opplæring og økonomiske støtteordninger kan være mulige tiltak for å motvirke slike faktorer.
7. Som vist i kapittel 2 er den viktigste kunnskapsmangelen at registre og statistikk over ulykker og skader ikke inneholder eller ikke publiserer tall for ulykker og skader blant innvandrere sammenlignet med befolkningen ellers. Dette kan imidlertid løses ved kobling av ulykkesregistre og Folkeregisteret eller ved å ta i bruk data om innvandrerbakgrunn som allerede registreres, slik Folkehelseinstituttet har fått tillatelse til.

Mer detaljert kunnskap er nødvendig både om hvilke ulykkestyper innvandrere utsettes for og hvilke grupper av innvandrere som har spesielt høy risiko. Dermed er det behov for spesialstudier som kan klarlegge hvilke faktorer som bidrar til høyere ulykkesrisiko blant innvandrere, og mulige tiltak for å motvirke denne risikoen. Tiltak bør utprøves og evalueres i liten skala før de settes i verk i full skala i hele landet.

Litteratur og referanser

- Alvær, K. Miljø og helse – en forskningsbasert kunnskapsbase. www.fhi.no/artikler?id=69790. Januar 2013
- Arbeidstilsynet. Slik skjedde dødsulykkene. 2010. Trondheim 2011
- Arbeidstilsynet. *Arbeidsskadedødsfall – Utviklingstrekk og Arbeidstilsynets aktivitet*. Trondheim. 2010
- Arbeidstilsynet. Arbeidsulykker. <http://www.arbeidstilsynet.no/artikkel.html?tid=97036>. 19. des2012.
- Arbeidstilsynet. 2013. <http://www.arbeidstilsynet.no/artikkel.html?tid=219074>. 25. januar 2013.
- Arbeidstilsynet. 2013. www.arbeidstilsynet.no/arbeidervernartikkel.html?tid=226320, februar 2013.
- Aronsen, M-B. og Urfjell, B. 2011. Personskadedata 2011, Norsk Pasientregister. Helsedirektoratet, Oslo.
- Berg, C., Vassenden, A., & Gjerstad, B. Innvandrere som risikogruppe i trafikken. IRIS. Stavanger. 2010
- Berge, H. 2010. *Trygg oppvekst for alle barn. Et tilbud til foreldre som har minoritetspråklig bakgrunn*. Oslo Universitetssykehus, Ullevål.
- Berge, H. 2012. *Forebygge skader og ulykker i minoritetspråklige familier*. Oslo universitetssykehus, Ullevål.
- Bjerkseth, M.S. Dødsårsaker for Norge 1993 – 2010. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. http://www.dsb.no/Global/Statistikk/DØDSÅRSAKER_NORGE_01062012.pdf
- Bjørnskau, T. Høyrisikogrupper eksponering og risiko i trafikk. TØI-rapport 1042/2009.
- Bjørnskau, T. Risiko i veitrafikken 2009-2010. TØI-rapport 1164/2011
- Bjørnskau, T., muntlig informasjon, 23. januar 2013
- Brudvik, Christina. Child injuries in Bergen, Norway. Department of Surgical Sciences, University of Bergen, 2006
- Brudvik, C., Hoem, E. L., Luggenes, B., Vindenes, H. 2011. Brannskader hos barn i Bergen. *Tidsskrift for den norske legeforening*. Nr. 1.
- Carlsson, A., Udén, G., Håkansson, A. and Dejin Karlsson, E. 2006. *Journal of Clinical Nursing*. 15: 129-134.
- Daugstad, G. 2004. *Flere innvandrerbarn bruker kontantstøtten*. Statistisk sentralbyrå, Oslo.

Departementene. 2009. Ulykker i Norge. Nasjonal strategi for forebygging av ulykker som medfører personskade 2009-2014. Oslo.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, 2008. Brann- og uhellsstatistikk 2008.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, samtaler og hjemmeside. Februar 2013. www.dsb.no

E24, 2013 <http://e24.no/jobb/polakker-stues-sammen-i-brannfeller/3397571>

Elvik, R., Høye, A., Sørensen, M. W.J., Vaa, T. Trafikksikkerhetskåndbok. TØI 2013. ref <http://tsh.toi.no/index.html?22781#2278130>. 23. Januar 2013.

Folkehelseinstituttet, 2013.

http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainArea5661&MainArea_5661=5631:0:15,4510:1:0:0:::0:0

Folkehelseinstituttet – Conor 2013. http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainArea_5661&MainArea_5661=5631:0:15,1211:1:0:0:::0:0)

FHI – Folkehelseinstituttet. Kommunehelse statistikkbank. 2013

<http://khs.fhi.no/webview/>

Folkehelseinstituttet 2013, samtaler og hjemmeside. <http://www.fhi.no/>

Gravseth, H.M. Arbeidsskader og arbeidsrelaterte helseproblemer. NOA. Statens arbeidsmiljøinstitutt. 2010.

Grytli, T. Trygg Trafikk. Februar 2013.

Haldorsen, I. Dybdeanalyser av dødsulykker i vegtrafikken 2011. Statens vegvesen – Vegdirektoratet. Rapport nr 141. 2012.

Helsedirektoratet, 2013. . <http://helsedirektoratet.no/kvalitet-planlegging/norsk-pasientregister-npr/innhold-og-kvalitet/Sider/default.aspx> ., 23. januar 2013

Helsedirektoratet 2013, samtaler og hjemmeside.

<http://helsedirektoratet.no/kvalitet-planlegging/norsk-pasientregister-npr/Sider/default.aspx>

Helsedirektoratet, 2013: <http://helsedirektoratet.no/kvalitet-planlegging/norsk-pasientregister-npr/innhold-og-kvalitet/Sider/default.aspx>

Henriksen, K., Østbye, K., og Ellingsen, D. (red.) 2010. *Innvandring og innvandrere*. Statistisk sentralbyrå, Oslo.

Hjelde, K. H. ”Jeg er alltid bekymret” Om udokumenterte migranter og deres forhold til helsetjenestene i Oslo. NAKMI – Nasjonalt kompetansesenter for minoritetshelse. Ullevål universitetssykehus, Oslo, 2010.

IMDi. Konkurransesgrunnlag og kravspesifikasjon. Kartlegging av kunnskap om skadetyper og skadeomfang blant personer med innvandrerbakgrunn og tiltak i ulike etater/sektorer. Doffin. November 2012.

- IMDi. I-FAKTA 2012. Faktahefte om innvandrere og integrering. Oslo, 2012.
- Krogstad, O. Bilføreropplæring for fremmedspråklige. Hvordan kan bilføreropplæringen tilrettelegges for fremmedspråklige elever. Hovedfagsoppgave i yrkespedagogikk. Høgskolen i Akershus. 2007.
- Landbruks- og matdepartementet. Helse, miljø og sikkerhet i landbruket. Organisering og arbeidsformer. Arbeidsgrupperapport. Mars 2010.
- Løvteit, S. Null drepte og null hardt skadde – Fra visjon mot virkelighet. Statens vegvesens rapporter Nr 119. Vegdirektoratet. 2012
- Mattilsynet, samtaler og hjemmeside. Februar 2013. www.mattilsynet.no
- Mørk, I.T., Askenberg, C., Utvoll, J. og Hokland, B.M. 2008. *Brannskader hos barn i alderen 0-15 år innlagt Ullevål universitetssykehus i perioden 1. januar 2003 til 27. august 2008*. Paper presenteret på Det 84. kirurgiske høstmøtet, 20-24. oktober, 2008.
- NAV 2013. www.nav.no
- Nordbakke, S. & Assum, T. Innvandreres ulykkesrisiko og forhold til trafikksikkerhet. TØI-rapport 988/2008
- Norges svømmeforbund. Samtale. Februar 2013
- Norges svømmeforbund/Redningselskapet, 2009. Undersøkelse om svømmedyktighet blant 5. klassinger.
- Norsk brannvernforening, 2010. Spørreundersøkelse om brannvern på asylmottak.
- Norsk brannvernforening/DBS 2013:
<http://www.brannvernforeningen.no/index.asp?id=26145>
- Norsk folkehjelp. Samtale og hjemmeside.
<http://www.folkehjelp.no/Presse/Drukningstatistikk> 2013
- Norsk Pasientregister, 2013. Samtaler og hjemmesider.
- Norsk pasientregister, 2013. <http://helsedirektoratet.no/kvalitet-planlegging/norsk-pasientregister-npr/innhold-og-kvalitet/Sider/default.aspx>
- NOU, 2012. Trygg hjemme. Brannsikkerhet for utsatte grupper. Justis- og beredskapsdepartementet, 2012:4.
- Nygaard, L.M., Rosland, P., Halvorsen, L.M. Tilstandsundersøkelser 2011. Statens vegvesens rapporter Nr. 82. Oslo, 2012.
- Onarheim, H., Jensen, S.A., Rosenberg, B.E. og A.B. Guttormsen 2009. The epidemiology of patients with burn injuries admitted to Norwegian hospitals in 2007. *Burns*. 35: 1145-1146.
- Rambøll. Innvandreres arbeidsforhold. Oslo. Desember 2009
- Salminen, S. Are immigrants at increased risk of occupational injury? A literature review. *The Ergonomics Open Journal*, 2011, 4, 125-130.
- Samant, Y., Parker, D., Wergeland, E. Work-Related Upper-Extremity Amputations in Norway. *American Journal of Industrial Medicine* 55:241-249(2012).

- Skadeforebyggende forum 2010. Skadeforebyggende forum 1985-2010. 25 års innsats for et sikrere Norge! Oslo, Skadeforebyggende forum.
- Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/vis/arbmiljo/om.html>. 24. januar 2013b.
- Statistisk sentralbyrå 2013: <http://www.ssb.no/emner/00/00/10/innvandring/>
- Statistisk sentralbyrå. Dødsårsaksstatistikk. www.ssb.no/emner/03/01/10/dodsarsak/tab-2012-10-19-01.html. <http://www.ssb.no/dodsarsak/tab-2012-10-19-01.html>, 1. og 4. februar 2013
- Statistisk sentralbyrå. Barn og unges miljø og helse 2011. *Utvagte indikatorer om barn og unges fysiske og sosiale miljøfaktorer*. SSB rapport 12/2012. Oslo.
- SSB – Statistisk sentralbyrå 2013a; <http://www.ssb.no/emner/10/12/20/vtuaar/>. 23. januar 2013
- Stavseth, Vidar 2009. Brannskader hos barn; hvordan oppstår ulykken? 5. års oppgave i Stadium IV – medisinstudiet ved Universitetet i Tromsø.
- Strategi 2009. Regjeringens strategi for forebygging. ”Felleskap – trygghet – utjevning” (2009)
- Sunnaas, 2013: <http://www.sunnaas.no/pasient/diagnoseogsykdommer/Sider/brannskade.asp>
- Thuen, F. og Lackland Sam, D. 1994. Bruk av sikkerhetsutstyr blant innvandrerbarn i Norge. En sammenlikning med norske barn. *Tidsskrift for Den norske Lægeforening*, Nr. 2, 114: 195-198.
- Tynes, T. & Sterud, T. Arbeidsmiljø blant innvandrere – slik et utvalg innvandrere fra Asia, Afrika, Sør-Amerika og Sørøst-Europa opplever det. Statens arbeidsmiljøinstitutt. Oslo, 2009
- Utdanningsdirektoratet. Rundskriv 1-2008 - Forsvarlig svømme- og livredningsopplæring i grunnskoleopplæringen. 2008.
- Utdanningsdirektoratet. Samtale februar 2013.
- Winge, S. Arbeidsskader blant utenlandske arbeidstakere. Arbeidstilsynet. Kompass Tema nr 2, Trondheim 2012.
- Yahya, M-R. 2001. Innvandrere och trafiksäkerhet (förstudie). En analys av tillgängliga data i Sverige. VTI-meddelande 907. Linköping. Statens väg- och transportforskningsinstitut.
- Östberg, V. Social class differences in childhood mortality; Sweden 1981 – 1986. *J Epid Com Health* 1992; 46:480-4
- Aamodt, M. Statistisk sentralbyrå. Telefonsamtale, 4. februar 2013.

Vedlegg

1. Litteratur- og dokument søk

ved bibliotekar Ulla Nørgaard Oulie.

Litteratursøket er foretatt i tidsrommet 03.12.2012 - 06.02.2013 i henholdsvis store søkemotorer som Google og Google Scholar, og i mindre bibliografiske databaser som Nasjonalbibliotekets NB-Biblioteksøk og Bibsys. Det er også foretatt litteratursøk på internettsider hvor man forventer å finne informasjon eller litteratur innen forskningsområdet.

En del dokumenter er fremskaffet ved gjennomgang av litteraturlister med henviser til ny litteratur eller internettsider.

Brukte søkeord:

Google Scholar:

- Innvandrere ulykker
- Innvandrere arbeidsulykker
- Innvandrerbakgrunn ulykker
- Forbrukerprodukt ulykker
- Sjøfartsulykker innvandrere

Google:

- Innvandrere ulykker
- Innvandrere arbeidsulykker Norge
- Forbrukerprodukt + ulykker
- Hjemmeulykker + statistikk
- Hjemmeulykker + Norge
- Fritidsulykker + statistikk
- Personskade + statistikk
- Idrettsulykker
- Sport + Accident + Norway
- Occurrence of accident in an defined population
- Arbeidsulykker + Norge
- Barnehageulykker
- Fallulykker

Søkesteder:

Nasjonalbiblioteket, NB-digitalt	http://www.nb.no/nbsok/search
Nasjonalbiblioteket, NB-Biblioteksøk	http://www.nb.no/bibsok/start.jsf
Cochrane library	http://onlinelibrary.wiley.com/cochranelibrary/search/quick
Absentia	http://www.absentia.no/ http://www.absentia.no/article.aspx?articleID=2264
Institutt for samfunnsforskning - ISF	http://www.samfunnsforskning.no/ (Ingen statistikk, artikler, etc. innen dette område)
Norsk brannvernforening	http://www.brannvernforeningen.no/Brannstatistikk (Brannstatistikk på alder, kjønn – ingen statistikk på innvandrere)
Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap - DSB	http://www.dsb.no/no/Statistikk/Statistikk1/ http://stat.dsb.no/dialog/searchpx.asp (Brann- og uhellsstatistikk – ingen statistikk på innvandrere)
Norsk Folkehjelp	http://www.folkehjelp.no/no/Arbeid+i+Norge/Redningstjeneste+og+forstehjelp/Ulykkesforebygging/Vannvett/Drukningstatistikk/ (Drukningssulykkerstatistikk - ingen statistikk på innvandrere)
Krefretregisteret – Nordisk	http://www-dep.iarc.fr/NORDCAN/NO/frame.asp (Ingen statistikk på innvandrere)
Sjøfartsdirektoratet	Sjøfartsulykker: http://www.sjofartsdir.no/ulykker-sikkerhet/ulykkesstatistikk/ Ulykkesstatistikk – ingen beskrevet statistikk på innvandrere som gruppe - men har kanskje liggende Fritidsbåtulykker: ”Rapport om sikkerhet ved bruk av fritidsbåt” www.sjofartsdir.no/.../rapport_lavopploest.pdf <i>(Se side 16-19: tall fra SSB og Sjøfartsdirektoratet. Ingen info. om innvandrere)</i>
Arbeids- og velferdsdirektoratet – NAV	http://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse (Ingen statistikk på innvandrere – men har kanskje liggende)
Finans Norge - FNO	Skadeforsikring http://www.fno.no/no/Hoved/Statistikk/skadeforsikring/ (Bare materiell skade? – ingen statistikk på innvandrere) Yrkesskader - Årsaksstatistikk i yrkesskadeforsikring (DAYSY-rapporter) http://www.fnh.no/Hoved/Statistikk/skadeforsikring/Arlige-publikasjoner/Yrkesskader---DAYSY-rapporter/ (Ingen statistikk på innvandrere)
Forsikringsseksjonen	http://www.fno.no/Hoved/Fakta/Skadeforsikring/Skadeforsikrin

<p>Sentrale Skaderegister – FOSS</p>	<p>g-a---a/Forsikringsselskapenes-Sentrale-Skaderegister---FOSS/ (For å redusere antall tilfeller av forsikringssvindel har FNO konsesjon fra Datatilsynet til å drive et sentralt skaderegister) Begjæring om innsyn sendes fortrinnsvis pr post til Finans Norge.</p>
<p>Arbeidstilsynet</p>	<p>Statistikk: http://www.arbeidstilsynet.no/seksjon.html?tid=206843 ”Arbeidsskader blant utenlandske arbeidstakere” http://www.arbeidstilsynet.no/publikasjoner/rapporter.html Generelle trekk ved norsk arbeidsliv: http://www.arbeidstilsynet.no/artikkel.html?tid=97034#Svak_tilknytning Arbeidsinnvandring: http://www.arbeidstilsynet.no/fakta.html?tid=206810 Arbeidsulykker: http://www.arbeidstilsynet.no/artikkel.html?tid=97036 ”Arbeidsskadedødsfall – utviklingstrekk og Arbeidstilsynets aktivitet” http://www.arbeidstilsynet.no/binfil/download2.php?tid=210415</p>
<p>Sikkerhetsdagene</p>	<p>http://www.sikkerhetsdagene.no/program - se presentasjonen fra Arbeidstilsynet om torsdagen. http://www.sikkerhetsdagene.no/media/arbeidstilsynet.pdf</p>
<p>Statens arbeidsmiljøinstitutt - STAMI</p> <p>Nasjonal overvåking av arbeidsmiljø og helse – NOA, er en avdeling under STAMI som jobber med arbeidsmiljøovervåking.</p>	<p>Frokostseminar om innvandrere og arbeidsmiljø http://www.stami.no/?nid=60379&lcid=1044 Arbeidsskader: http://www.stami.no/?nid=62758&lcid=1044 Ingen funn på: innvandrere ”Arbeidsmiljø blant innvandrere” http://www.stami.no/arbeidsmiljo-blant-innvandrere1 (med bakgrunn i tall fra SSBs levekårsundersøkelse 2006) http://www.stami.no/arbeidsmiljoovervaking ”Faktabok om arbeidsmiljø og helse 2011 - Status og utviklingstrekk” http://www.stami.no/arbeidsmiljoovervaking?iid=101077&pid=STAMI-Article-ArtikkelBilder.Native-InnerFile-File&attach=1 (Ingen funn på innvandrere + ulykker) ”Faktabok om arbeidsmiljø og helse 2007” (Kap. 4.3 – Arbeidsskader og dødsulykker) http://www.stami.no/faktabok-om-arbeidsmiljo-og-helse-2007 (Ingen funn på innvandrere + ulykker)</p>
<p>Rambøl</p>	<p>”Innvandrerens arbeidsforhold ” – utarbeidet for Arbeidsdep. http://www.ramboll-management.no/~media/1F27F7D8C963426CA1EA2E2D2477C CD2.ashx</p>

Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse - NAKMI http://www.nakmi.no/	”Jeg er alltid bekymret”: Om udokumentertemigranter og deres forhold til helsetjenestene i Oslo. http://www.nakmi.no/Lib/Download.asp?fn=Images/Content/Documents/432566164_Hjelde_2010_Jeg_er_alltid_bekymret.pdf
Norsk Industri (leverer kanskje statistikk til Arbeidstilsynet?)	HMS statistikk, bl.a. Arbeidsrelaterte personskader, osv. http://www.hms.norskindustri.no/ (Ingen statistikk på innvandrere)
Integrerings- og mangfoldsdirektoratet - IMDI http://www.imdi.no	”Arbeidsmiljøloven i et fargerikt arbeidsliv” (2004) http://www.imdi.no/no/Kunnskapsbasen/Innholdstyper/Erfaring/2006/Arbeidsmiljøloven-i-et-fargerikt-arbeidsliv-2004/
Mighealthnet	http://mighealth.net/no/index.php/Hovedside
Helsedirektoratet	Temaside – Skader og ulykker http://helsedirektoratet.no/folkehelse/miljoettet-helsevern/skader-og-ulykker/Sider/default.aspx ”Veileder for psykososiale tiltak ved kriser, ulykker og katastrofer” http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/veileder-for-psykososiale-tiltak-ved-kriser-ulykker-og-katastrofer ”Personskadedata 2011, Norsk pasientregister” http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/personskadedata-2011-norsk-pasientregister/Publikasjoner/npr-personskade-2011.pdf (Ingen funn på innvandrere – mulig at tall ligger i en database)
Sosial- og helsedirektoratet	”Oppfølging i kommunene av personer som har vart berørt av ulykker og katastrofer. Veiledning til kommunale instanser og fastleger” http://helsedirektoratet.no/publikasjoner/oppfolging-i-kommunene-av-personer-som-har-vert-berort-av-ulykker-og-katastrofer Utviklingstrekkrapport 2009: Migrasjon og helse - utfordringer og utviklingstrekk http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/utviklingstrekkrapport-2009-migrasjon-og-helse-utfordringer-og-utviklingstrekk/Publikasjoner/utviklingstrekkrapport-2009-migrasjon-og-helse-utfordringer-og-utviklingstrekk.pdf
Folkehelseinstituttet - FHI	Skader og ulykker – (oversiktsside over område) http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainArea_5661&MainArea_5661=5620:0:17,4452:1:0:0:::0

	<p>”Sosial ulikhet i helse: en faktarapport” http://folk.uio.no/oyvindn/Egne%20artikler/Rapport%20sosial%20ulikhet%20i%20helse.pdf</p> <p>Skader og ulykker – faktaark http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainLeft_5648&MainArea_5661=5648:0:15,2917:1:0:0:::0:0&MainLeft_5648=5544:50089::1:5647:34:::0:0 (Ingen statistikk på innvandrere)</p> <p>”Miljø og helse - en forskningsbasert kunnskapsbase” – B.10 Ulykker og skader i hjem, skole og fritid http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=233&trg=MainArea_5661&MainArea_5661=6039:0:15,4524:1:0:0:::0:0&MainLeft_6039=6041:69342::1:6043:4:::0:0</p> <p>”Kunnskapsoppsummering om barns helse og miljø” http://www.helseinstituttet.no/dav/a90373d03b.pdf (Ingen statistikk på innvandrere vs. ulykker, men barn og ulykker generelt).</p> <p>Norgeshelsa (statistikkdatabase) http://www.norgeshelsa.no/norgeshelsa/ (Fallulykker – ingen statistikk på innvandrere)</p> <p>Kommunehelsa (statistikkdatabase) http://khs.fhi.no/webview/ (Statistikk på hoftelidelse og personskader etter ulykker – ingen statistikk på innvandrere)</p>
Oslo Universitetssykehus	<p>”Forebygge skader og ulykker i minoritetsspråklige familier” http://www.oslo-universitetssykehus.no/SiteCollectionDocuments/Om%20oss/Avdelinger/Kvinne-%20og%20barneklinikken/Barneavdeling%20nevrofag/LMS-barn/Forebygge%20skader%20og%20ulykker.pdf</p>
Bibsys http://www.bibsys.no	<p>Arbeidsinnvandring og hms: hvilke faktorer ligger bak ulykker og uønskede hendelser, og hva kan gjøres med dette? http://brage.bibsys.no/uis/handle/URN:NBN:no-bibsys_brage_10016</p> <p>Labour migration: language problems and occupational safety http://brage.bibsys.no/uis/bitstream/URN:NBN:no-bibsys_brage_17745/1/Lankina,%20Margarita.pdf</p> <p>Bilføreropplæring for fremmedspråklige: hvordan kan bilføreropplæringen tilrettelegges for fremmedspråklige elever. http://brage.bibsys.no/hint/handle/URN:NBN:no-bibsys_brage_9084</p>
Tidsskriftet for Norske	”Underrapportering av arbeidsskader til Arbeidstilsynet”

legeforening	<p>http://tidsskriftet.no/article/855331</p> <p>”Arbeidsskader behandlet ved Legevakten i Oslo og Ambulansetjenesten”</p> <p>http://tidsskriftet.no/article/855835</p> <p>”Use of safety equipment among immigrant children in Norway. A comparison with Norwegian children” (Norsk)</p> <p>“Levekår og forgiftningsmønster i Oslos bydeler”</p> <p>http://tidsskriftet.no/article/2121393</p>
Helse- og omsorgsdepartementet	<p>”Handlingsplan 1997-2002: Forebygging av ulykker i hjem, skole og fritid”</p> <p>http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/veiledninger_og_br_ osjyrer/1991/i-0874-b.html?id=87384</p> <p>(Ingen henvisning til datakilder)</p>
www.Barnehage.no	<p>http://www.barnehage.no/no/Nyheter/2011/Juli/Vil-ha-nasjonal- oversikt-over-barnehageulykker/</p> <p>Ifølge artikkelen finnes ingen nasjonal oversikt over ulykker i barnehager.</p>
www.sikkerhetsrommet.no /	<p>”Den store barnehageundersøkelsen 2012”</p> <p>http://www.sikkerhetsrommet.no/upload/files/denstorebarnehage_ undersokelsen2012.pdf</p> <p>(Ingen statistikk på innvandrere – men har kanskje annet steds)</p>
Skadeforebyggende forum	<p>http://www.skafor.org/no/Hoved/Skadedata/Datakilder/ Lenkeoversikt til skadestatistikk innen delområder.</p> <p>http://www.skafor.org/no/Hoved/Forebygging/Barnesikkerhet1/ Fakta/</p> <p>Påstand på internettsiden ”... Idrettsulykker skjer nesten tre ganger hyppigere enn trafikkulykker...”</p> <p>(Ingen henvisning til kilde. Kanskje de har tall liggende på idrettsulykker)</p>
Senter for idrettsskadeforskning (Senter for idrettsskadeforskning ble opprettet ved Seksjon for idrettsmedisinske fag ved Norges idrettshøgskole i mai 2000)	<p>http://www.klokeavskade.no/no/Artikkel/Idrettsskader-i-Norge/ (Mest idrettsskader - ser ingen statistikk over idrettsulykker – men kanskje de har liggende)</p>
Transportøkonomisk institutt - TØI	<p>Total costs of injury from accidents in the home and during education, sports and leisure activities: estimates for Norway with assessment of uncertainty</p> <p>The European Journal of Health Economics, 2009, 10(3): 337-346</p>
Statens vegvesen	<p>SØKT PÅ: Innvandrere</p> <p>http://www.vegvesen.no/Sok?query=innvandrere</p>

	<p>http://www.vegvesen.no/Fag/Fokusomrader/Forskning+og+utvikling/Avsluttede+prosjekter/Hoyrisikogrupper+i+trafikken</p> <p>”Høyriskogrupper i vegtrafikken” http://www.vegvesen.no/attachment/202964/binary/393298</p> <p>”Null drepte og null hardt skadde – fra visjon mot virkelighet” http://www.vegvesen.no/Fag/Publikasjoner/Publikasjoner/Staten+s+vegvesens+rappporter/attachment/343021?ts=1379830f798</p> <p>”Innvandrere som risikogruppe i trafikken”. http://www.vegvesen.no/attachment/202951/binary/393290</p>
International Research Institute of Stavanger – IRIS	<p>”Innvandrere som risikogruppe i trafikken”. http://www2.iris.no/internet/student.nsf/ef78422a9e87bfeec1257a64002d9fcf/4d6daa6b7d2939c4c125774900526d05/\$FILE/IRIS-rapport%202010-079.pdf</p>
SINTEF	<p>”Eneulykker og trafiksikkerhet : Hvem kjører utfor veien og hvorfor skjer dette?” http://www.vegvesen.no/attachment/202958/binary/393294</p>
ROSS NTNU/SINTEF	<p>http://www.ntnu.edu/ross Risiko- og sårbarhetsstudier ved NTNU (Ingen statistikk - men har kanskje info liggende?)</p>

Statistisk sentralbyrå - SSB	<p>Tema side om innvandring og innvandrere http://www.ssb.no/emner/00/00/10/innvandring/pubandre.html</p> <p>”Levekår blant innvandrere 2005/2006” http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_200805/ (Funn fra side 82 -)</p> <p>”Innvandrere i Norge - Hvem er de, og hvordan går det med dem? Del II Levekår” http://www.ssb.no/emner/00/02/notat_200466/notat_200466.pdf (Ingen funn på: Ulykke(r))</p> <p>SSB – hjemmeside - Sysselsettingsstatistikk for innvandrere http://www.ssb.no/innvregsys/</p> <p>”Barn og unges miljø og helse 2011” http://www.ssb.no/emner/03/01/rapp_201212/rapp_201212.pdf (Ser ingen direkte kobling mellom ulykker og innvandrere – men hver for seg)</p> <p>”Utredning om mulighet for ny statistikk over arbeidsulykker og yrkessykdommer basert på data fra Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV)” www.ssb.no/emner/06/90/.../notat_200825.pdf</p> <p>”Sosiale forskjeller i innvandreres helse: Funn fra undersøkelsen Levekår blant innvandrere 2005/2006” http://www.ssb.no/emner/03/01/rapp_201047/rapp_201047.pdf (Utefra indeksen inkl. arbeidsulykker – men ellers ingen ulykkesstatistikk).</p> <p>Statistikkbanken http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/</p> <p>03 Helse, sosiale forhold og kriminalitet -> 03.01.10 Sykdommer, funksjonshemming, dødsårsaker -> 08880: Dødsfall, etter kjønn, alder og detaljert dødsårsak (1969-2011)</p> <p>I denne tabellen kan man plukke ut ulike ulykkeskategorier:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Transportulykker - Fallulykker - Forgiftningsulykker - Andre ulykker - Skade der det er ukjent om årsaken er et uhell eller er påført med hensikt <p>(Ingen synlig koblingsmulighet til innvandrere. Dette kan kanskje gjøres av SSB).</p>
------------------------------	---

2. Personer som har gitt informasjon

Tabell V1. Oversikt over ansatte i den offentlige forvaltning, forskningsinstitutter og frivillige organisasjoner som har gitt informasjon.

Navn	Arbeidssted	Avdeling/seksjon
Kari Alvær	Folkehelseinstituttet	Avd. for helsestatistikk
Ingri Myklestad	Folkehelseinstituttet	Avd. for helsestatistikk
Jarle Oppedal	Forbrukerrådet	Faktaavdelingen
Bente Urfjell	Helsedirektoratet	Norsk pasientregister
Jakob Linhave	Helsedirektoratet	Divisjon for folkehelse
Reidun Mo	Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap	Kompetanse og rapportering
Vibeke Bildøy	Justis- og beredskapsdepartementet	Rednings- og beredskapsavdelingen
Kristin Homb	Norges svømmeforbund Norsk Brannvernforening	
Hilde Berge	Oslo Universitetssykehus, Ullevål	Lærings- og mestringssenteret/barn (LMS)
Julie Håland	Mattilsynet	Seksjon omsetning til forbruker
Kristin Kinck Rannem	Klima- og forurensningsdirektoratet	Kommunikasjonsavdelingen
Håvard Kleppe	Norsk Brannvernforening	
Rene Høegh-Krohn	Helse- og omsorgsdepartementet	Folkehelseavdelingen
Trond Storaker	Utdanningsdirektoratet	
Tove Larsen	Utdanningsdirektoratet	
Elen Thoresen	Kulturdepartementet	
Ivar Christiansen	Norsk Folkehjelp	
Vebjørn Aalandslid	Statistisk sentralbyrå	
Grethe Westby	Statistisk sentralbyrå	
Tori Grytli	Trygg Trafikk	

Transportøkonomisk institutt (TØI) Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning

TØI er et anvendt forskningsinstitutt, som mottar basisbevilgning fra Norges forskningsråd og gjennomfører forsknings- og utredningsoppdrag for næringsliv og offentlige etater. TØI ble opprettet i 1964 og er organisert som uavhengig stiftelse.

TØI utvikler og formidler kunnskap om samferdsel med vitenskapelig kvalitet og praktisk anvendelse. Instituttet har et tverrfaglig miljø med rundt 70 høyt spesialiserte forskere.

Instituttet utgir tidsskriftet Samferdsel med 10 nummer i året og driver også forskningsformidling gjennom TØI-rapporter, artikler i vitenskapelige tidsskrifter, samt innlegg og intervjuer i media. TØI-rapportene er gratis tilgjengelige på instituttets hjemmeside www.toi.no.

TØI er partner i CIENS Forskningscenter for miljø og samfunn, lokalisert i Forskningsparken nær Universitetet i Oslo (se www.ciens.no). Instituttet deltar aktivt i internasjonalt forsknings-samarbeid, med særlig vekt på EUs rammeprogrammer.

TØI dekker alle transportmidler og temaområder innen samferdsel, inkludert trafiksikkerhet, kollektivtransport, klima og miljø, reiseliv, reisevaner og reiseetterspørsel, arealplanlegging, offentlige beslutningsprosesser, næringslivets transport og generell transportøkonomi.

Transportøkonomisk institutt krever opphavsrett til egne arbeider og legger vekt på å opptre uavhengig av oppdragsgiverne i alle faglige analyser og vurderinger.

Besøks- og postadresse:

Transportøkonomisk institutt
Gautstadalléen 21
NO-0349 Oslo

22 57 38 00
toi@toi.no
www.toi.no